

ОБИЧАЈИ

Нема народа без обичаја, без обзира у ком крају света живи. Свако село, сваки крај, свака област, сваки народ, имају своје обичаје. Неки обичаји припадају само ужем крају, неки захватају читаве области једне земље, а неки обичаји су истоветни код различитих народа.

Велике сеобе народа кроз векове, освајачки походи разних народа, вековна ропства и многобројни ратови, а уједно праћено и вољним и невољним мешањем крви, учинили су да су се и народи и њихови обичаји прилично измешали.

Мало је народа који су имали толико сеоба као Српски народ. Од доласка на Балканско полуострво пре много векова па све до сеоба у последњој деценији XX века, притиснути разним невољама, Срби су се селили из једног краја земље у други. Они су у својим сеобама поред многих кућних потрепштина носили и своје обичаје.

Много је обичаја који су кроз вековну употребу освећени у Српској православној цркви. За сваки празник везани су одређени обичаји. Пођимо редом.

КРСНА СЛАВА

БОЖИЋНИ ПРАЗНИЦИ И ОБИЧАЈИ

ОБИЧАЈИ ЗА ВАСКРС

СВЕТА ВОДИЦА

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

ХРАМ

ХРИШЋАНСКИ ДОМ

САВЕТИ И УПУТСТВА

КРШТЕЊЕ

ВЕНЧАЊЕ

КУЛТ МРТВИХ

КРСНА СЛАВА

Једна од главних одлика српског Православља, за коју не зна остали хришћански свет, јесте крсна слава. Пре примања хришћанства Срби су били многобожачки народ. Поред врховног бога Перуна, кога су сви поштовали, сваки дом је имао и своје домаће божанство. По природи сентиментални и везани за домаће навике и обичаје, у сусрету са хришћанством, Срби су се најтеже одрицали тих домаћих божанстава Мудри и практични Немањин син, Свети Сава, многобожачке кумире и идоле, заменио је великим светитељима Цркве Христове, који постадоше заштитници и помоћници српских домова, цркава и манастира, породица и племена, села и градова, па и читавих покрајина и области. Тако је настала крсна слава.

Црква је, имајући у виду практичне разлоге, саветовала и препоручивала породицама које светитеље да узимају за своју крсну славу. Бирани су велики светитељи који се празнују у јесен, зиму и пролеће, када је мање радова у њиви, пошто су Срби били народ који се бавио земљорадњом и сточарством. Поједине породице, опет, бирале су дан када ће се крстити, и светитеља који се тога дана слави, узимале за своју крсну славу.

Значај славе: Слављење крсне славе је остала једина, непрекинута традиција код Срба од времена покрштавања до данас. Много је штошта промењено у народном животу и обичајима, али се слава сачувала као највећа светиња нашег народа Србин је славио славу у најславнијим данима своје историје, али исто тако и у току петвековног робовања под Турцима Слављена је слава у време и невреме у рату и изгнанству, у тамници и болници, у жалости и радости, у беди и сиромаштву исто као у богатству и изобиљу. Наши војници су у јеку најжешћих битака у рову ломили бајати војнички хлеб (тајин) певали тропар своје славе, палили комадић воштанице који су од куће понели, молили се Богу за помоћ и срећније дане. После II светског рата у време невиђене безбожничке и антиверске пропаганде, Срби се нису одрицали своје славе и, слободно се може рећи, да је крсна слава сачувала православну веру и традицију У нашем народу.

Када један дом, једна породица, почиње да слави крсну славу? Слава се преносила и настављала са колена на колена, са оца на сина, тако, да се данас може лако закључити које су породице са истим презименима од једног претка, само по томе коју славу славе. Уколико славе исту славу онда су од истог претка, али су се током времена и расељавања удаљиле једне од других, и постале непознате.

Када отац предаје славу синовима? Уколико синови живе са оцем у једној кући, онда сви заједно славе славу. Међутим, када неко од синова заснује своју породицу, ожени се и не живи више са оцем, он треба одмах да почне да у свом дому слави крсну славу. Сасвим је погрешно, што поједини данас, не славе, изговарајући се: жив ми је отац и он

слави. Значи, чим неко живи засебно и има своју породицу, дужан је да слави своју славу, јер је слава заштитник домаћег огњишта и помоћник у сваком раду, велики Божији благослов и заштитник свих укућана, нарочито деце.

Како се прима крсна слава од оца? Прве године, када син заснује самостално домаћинство, он долази код оца на славу. Кад се колач исече, отац из своје десне руке предаје сину једну четвртину колача, пољубе се, један другом честитају славу, а отац пожели сину да са својом женом и децом, будућим унуцима и потомцима, дуго у здрављу и добром расположењу слави славу. Син носи део колача кући, подели га са својом породицом, а већ наредне године почиње редовно да слави своју крсну славу. почетак...

Припреме за славу На неколико дана пред славу, у дому у коме се слави, почињу припреме, како би се слава што свечаније и достојније дочекала. Кућа се распрема, чисти и сређује. Укућанима, деци нарочито, купује се понешто ново, од одела, да то "понове" на дан славе. У кући влада свечана атмосфера и ведро духовно расположење и радост у ишчекивању славе.

Свећење водике По древној и устаљеној пракси наше цркве, у време пред славу свештеник освећује водичу у домовима који славе. За освећење водике домаћица припреми следеће: једну посуду (чинију) са водом, букет босиљка, мању свећу, кадионицу са жаром или брикетом, тамјана и списак укућана у кући. Све се то постави на сто у соби где је славска икона, која је на источном зиду собе. Пожељно је да на обреду освећења водике буду сви укућани са домаћином. Зато свештеник, бар на дан раније, "заказује" водичу, то јест, најављује домаћину у које време тачно долази, како би сви били на окупу и молитви. У селу се обично зна кад ће у тај крај наићи свештеник, па се водича не "заказује". Кад се водича освети, сви укућани се мало напију ове освећене водике, а од остатка се меси славски колач. Уколико се водича свети на дан славе, заједно са резањем колача, пошто се укућани по мало напију, остатак се сипа за неку калемљену воћку, или цвеће у кући.

Зашто се освећује водича у домовима за славу и Васкрс? Поред заједничких молитава и богослужења, који се обављају у храму, црква је одредила да се два пута у години одржавају обреди и молитве у домовима верника, за духовни напредак свакога дома. А то је све везано за два велика и најсвечанија дана за славу и Васкрс. Освећењем водике и кропљењем дома, благодат Божија и свети Дух улазе у тај дом и његове житеље, и он им даје благослов и духовну снагу у њиховом свеукупном животу и раду. Молитва се приноси за напредак свих чељади у кући, и за покој душа умрлих сродника

Позивање на славу У неким нашим крајевима, гости се на посебан начин позивају на славу. Домаћин или неко од млађих, оде у кућу онога кога жели позвати, или кога годинама позива, и уз пригодан разговор, позове пријатеља на славу. Негде се уочи славе, у куће које се позивају, шаље лепиња или мањи хлеб који се пече за славу, и на тај начин гости се позивају на славу. Негде се, опет каже: "на славу се не зове". Исправно је и једно и друго, али добро је, на неколико дана пред славу, потсетити своје

пријатеље и званице, и у знак пажње и поштовања позвати их на славу. То се данас може учинити и телефоном, мада је прикладније и учтивије то учинити лично и непосредно.

Поздрављање и дочек гостију Домаћин госте дочекује пред кућом или на прагу свог дома. Најсвечаније обучен, и свечарски расположен, он госте дочекује речима: Добро дошли! Гости честитају славу речима: Срећна слава домаћине, теби и твом дому, твојим укућанима на много година у здрављу и весељу. Домаћин одговара: Хвала, добро дошли, и вама нека Бог и ... (каже име славе) помогну да доста година долазите, и да славимо у здрављу и весељу. Гости улазе у кућу, и по старештву седају за сто где се обавља славски ручак, или у неку другу просторију где седе до почетка ручка

Шта све треба припремити за славу? За славу је најважније спремити следеће: славски колач, кувано жито, црно вино и свећу.

Славски колач На један дан уочи славе домаћица меси славски колач. Колач се меси од чистог пшеничног брашна. Тесто се закувава са водом, и додаје се мало богојављенске и освећене воде, коју је свештеник светио пред славу. Колач се украшава разним украсима од теста. На његовом централном делу и на четири стране у знаку крста одозго утискује се печат (слово) са словима ИС ХС НИ КА, што скраћено и преведено значи: Исус Христос побеђује. Сам колач симболише Христа који је хлеб живота, а вино, којим се прелива, симболише крв која је текла из Христових рана. После сечења колача, колач се исече на кришке као хлеб. Најпре домаћин и укућани узимају и једу по део колача, а остатак се поставља на трпезу.

Славска свећа За славу се купује вепа свепа, о могућству од правог воска, обично дужине 50 60 см, може и већа, или мања, зависно од прилика и могућности. Она се ставља у чирак (свећњак) и посебно украшава. Свећа се пали на дан славе, непосредно пред резање колача. Домаћин се прекрсти, помене у молитви Бога и име своје крсне славе, целива свећу и пали је шибицом. Свећа и њена светлост симболизују светлост науке Христове. Свећа гори целог дана на дан славе, а када изгори на неколико сантиметара до свећњака, свећа се гаси на следећи начин: Домаћин се прекрсти, узме чашу са вином, из ње захвати једну кафену кашичицу вина и њу излије уз фитиљ свеће која гори. Вино полако угаси свећу. Потом се свећа и чирак стављају пред икону, или на неко друго свечано место у кући, и ту стоји до следеће године, и пали се приликом заједничких кућних молитви.

Славско жито Уочи славе, домаћица припрема славско жито кољиво или панаију. Славско жито се кува од чистог и отребљеног пшеничног зрна. Један килограм или пола килограма жита (зависно од броја гостију), укува се у чистој води, затим се процеди и мало просуши. Просушено жито се, затим, меље. У самлевено жито додаје се шећер, млевени ораси, мало ванилин шећера и мало морског ораха ради лепшег укуса. То се ставља у неку плитку чинију или тацну, лепо обликује, и по површини се поспе шећером у праху или млевеним орасима.

Приликом резања славског колача, у жито се, одозго у центар, ставља мања свећица која гори док траје обред резања славског колача. По завршетку обреда жито се прелива црним вином, свећица се гаси и вади из жита, а на њено место може се ставити неки цвет каранфил, ружа, босиљак...
почетак...

Служење житом Када се заврши резање колача и жито прелије вином, најпре се домаћин послужи житом, а затим сви укућани. Онда се служе сви гости. И како који гост долази на славу, прво се послужује славским житом. Жито обично служи домаћица или ако има девојка у кући, ћерка или унука, а може и нека девојка или млађа жена од пријатеља или комшија те куће. Жито стоји на већем послужавнику са неколико кашичица на посебној тацни, затим једна чаша са водом у коју се стављају кашичице после послужења житом. У неким крајевима уз жито ставља се и чаша са вином, али обзиром да је жито преливено вином, ова чаша вина није обавезна. Жито се служи на следећи начин: Домаћица принесе жито, гост устане, прекрсти се, окрене се домаћину и домаћици и честита славу и узима жито. После послужења опет се прекрсти и поново седне. Житом се прво служе старији па млађи. Послужавник са житом стоји поред славске свеће док траје слава. Уколико жита преостане, оно се даје деци, или се спрема деци присутних гостију. Познато је да деца воле славско жито због његовог лепог укуса.

Славско жито се кува и приноси у славу Божију, у част светитеља који се слави, за здравље и напредак дома и његових укућана, као и за покој душа свих предака у том дому. Пшенично зрно у хришћанству је символ вечног живота смрти и васкрсења. Јер када се сеје оно умире и клија, али из њега се рађа нови живот који доноси стотруки род.

Жито се спрема за све славе Овде посебно наглашавамо да се жито припрема за све славе. Нажалост, има у неким крајевима погрешна навика да се жито не спрема за Аранђеловдан, Гавриловдан и светог Илију, јер ти свеци су "живи", како кажу у тим крајевима. Пре свега сви свеци су живи и од Бога прослављени. Значи, за све славе треба спремати жито. Наши манастири и цркве који славе светог Архангела Михаила или светог Илију, припремају жито и то мора бити пример како треба радити, јер се традиција и обичаји у цркви чувају неповређени. Неприпремање жита, и поред упозорења цркве, може се у том случају сматрати чак и грехом.

Обред резања славског колача и освећења славског жита Колач и жито се да дан славе носе у цркву на освећење. У поједине домове, уколико свештеник може да стигне и који то изричито желе, долази свештеник, и у њима освећује жито и реже славски колач. Када свештеник изреже колач и прелије вином, онда сви укућани на челу са домаћином учествују у окретању славског колача, уз певање црквених песама. Онда свештеник ломи колач са домаћином. Ако се колач окреће и ломи ван стола, домаћица на под простере мањи бели чаршав или већу салвету да би се покупиле мрве од колача, јер би био грех да падну на под куда се гази ногама

Домаћиново дворење славе У нашем народу сачуван је један леп обичај, дворење славе. Наиме, домаћин, на дан славе, обучен у свечано одело, гологлав, ведар и расположен, дочекује госте и цео дан не седа док свећа гори. Не седа из поштовања према светитељу кога тога дана слави, и који је главни гост у његовој кући, и он стоји пред њим као у цркви на молитви. Уколико је домаћин у старијим годинама, и физички није у стању да престоји цео дан, по његовом допуштењу славу двори неко од млађих мушкараца, син или унук. Он уједно брине о послужењу и распореду гостију и о свему што доприноси да се гости осећају пријатно и расположено. Домаћин на исти начин испраћа госте, са жељом да се догодине опет састану у још бољем здрављу и расположењу

Славска трпеза Поред набројаног што чини славу: славски колач, славско жито, свећа и вино, по нашем народном обичају домаћин припрема славски ручак који се обавља на дан славе. У неким крајевима се припрема и вечера уочи славе, на коју долазе гости, и то се зове навечерје празника. Негде се слави и други, па чак, и трећи дан славе. Одсуство веронауке условило је да се слава претворила скоро искључиво у славску гозбу, на којој, нити домаћин, нити гости знају о правом смислу и суштини славе, па чак ништа ни о светитељу који се слави. Пошто се то претворило, дакле, у обилну гозбу, сиромашније породице данас нису у стању да финансијски издрже толики трошак. Подвлачимо поново овде, да је слава пре свега духовни догађај и доживљај уз оно што је неопходно за сам обред резања колача, а све остало је ствар воље и могућности сваке породице.

Посне славе Овде ваља упозорити на још један погубан и штетан обичај, који се полако из неупућености у неким нашим крајевима, увлачи у наш народ. Наиме, када нека слава падне уз пост, или у среду или петак, на пример Никољдан, који је увек у Божићном посту, тај дан се обавезно пости, без обзира да ли породица из неких разлога не пости тај пост. Спремати мрсну храну за славу је велики и погубни грех ако је пост. Боље је не славити, него правити јавну саблазан и наводити на грех друге (госте) да мрсе на велики празник у време када црква наређује пост. Кад слава падне у среду или петак, а није пост, гозба и мрсни славски ручак може се одложити за наредни дан. Погрешно је, како то неки чине, на дан славе када је пост, "приказати" на трпези мало рибе и посне хране, а после постављати и служити мрсну храну. То је својеврсно лицемерје, и није достојно хришћанина, Србина и православца, по говору када се зна да се може чак лепше и јефтиније припремити ручак од рибе и посне хране. Постоји, чак и кувар са рецептима за припремање посних јела, кога би требало да користе домаћице које припремају посну славу.

Црквена слава Поред светитеља и славе коју слави свака породица, заједничка слава свих парохијана и верника који припадају одређеном храму у месту у коме живе, јесте храмовна слава те цркве. Сваки храм је посвећен неком светитељу, или празнику, и он на тај дан слави своју храмовну славу. Пошто је храм највећа светиња у једном месту и заједнички духовни дом и огњиште свих мештана, пожељно је да сви узму учешћа у тој слави. Велики је грех не отићи тога дана својој цркви, поготово ако за то нема оправданог разлога.

Домаћин црквене славе На дан храмовне славе служи се света литургија, звоне сва звона, око цркве се носе барјаци (лителије) иконе и други свети предмети, и после трократног опхода сече се славски колач. Храмовна слава, такође, има свог домаћина. То је један од мештана, а може и више њих, који се добровољно јаве. Он припреми колач и жито, свећу и вино и ако је у могућности и славски ручак, на кога позива све присутне тога дана у цркви. Ако он није сам у могућности да сноси све трошкове славе, у припремању ручка учествује делом и црква.

На сечењу славског колача у цркви, помиње се његово име и имена његових сродника и укућана. Он тај дан, као и у кући на дан славе, двори славу и служи госте. Пред резање славског колача, свештеник пита, ко се јавља за домаћина за наредну славу. Ономе који се јави, домаћин предаје једну четвртину славског колача, коју овај носи кући и дели са својим укућанима.

Окупљање народа око цркве Неопходно би било обновити обичај и традицију окупљања народа око своје цркве. Знамо да су се Срби кроз историју и у тешким временима окупљали и састајали код својих храмова и манастира. Нарочито око великих светиња које су познате у нашем народу: Жича, Студеница, Грачаница, Љубостиња, Девич и др. На тим саборима доношене су судбоносне одлуке за народ и будућност. То саборовање, у овом времену опште отуђености, требало би обновити, да се духовно боље упознамо и зближимо. А то је Србима данас и те како потребно.

Преслава - заветина Поједина села и градови имају своју славу која се зове преслава или заветина. Они су узели једнога светитеља или празник и преко њега се моле Богу за свако добро и напредак. Затим се моле Богу да их чува од болести, поплава, суше, града, земљотреса и других непогода и несрећа.

Литија Тога дана скупља се народ око цркве и после свечане службе полази литија. За црквеним заставама, крстовима и иконама и за свештеником иде побожни народ. Ту су и ђаци са својим учитељиш и наставницима, иду у реду и певају црквене песме. Литија иде кроз улице, преко поља, кроз воћњаке и винограде. Свештеник благосиља, а народ се искрено моли да Бог сачува од непогода плодове њиховог рада.

Литија се у неким крајевима заустави код записа. То је унапред одређено дрво, обично на раскршћу. Свештеник чита молитву и у запису (на дрвету) урезује, записује, крст сваке године на истом месту. Литија се потом враћа у цркву.

Тога дана мештани села или вароши, припремају свечани ручак на који долазе гости из суседних места. То се зове преслава, то јест слава преко оне главне славе. У местима где нема цркве, на дан преславе, на одређеном месту се освећује вода и сече славски колач за цело то место. Та преслава има, такође, свог домаћина, који се сваке године смењује. У неким крајевима за преславу се пали свећа и ломи колач као и за славу.

Занатлијске славе Поред домаће и црквене славе, или преславе, у нашој је традицији, да поједина занатлијска удружења (пекари, столари, трговци итд), еснафи, предузећа, спортски и други клубови, братства, заједнице, друштва лекара и разна удружења могу имати и славити своју славу. Они за своју славу, за свога покровитеља и заштитника узимају неког светитеља који је прикладан тој делатности или занимању. Лекари обично узимају свете Враче (лекаре), столари св. и Праведног Јосифа, јер је био столар итд. Слави се слава, као црквена или школска, има свога домаћина, или сви заједно припремају славу, па сви су домаћини. Колач и жито се носе у цркву, или свештеник долази да пресече колач и освешта жито. Све остало је као на домаћој или црквеној слави.

БОЖИЋНИ ПРАЗНИЦИ И ОБИЧАЈИ

Иако је Васкрс највећи хришћански празник, празник над празницима, код Срба се Божић и празници везани за њега најсвечаније прослављају и обилују нашим лепим обичајима, који време од неколико недеља око Божића чине најлепшим и најсвечанијим периодом у целој календарској години.

Божић се празнује као успомена на дан рођења Господа Исуса Христа, Сина Божијег, Спаситеља света. Та чињеница да је то празник рађања новог живота, празник деце и детињства, празник родитељства очинства и материнства, украсио је код Срба овај празник најлепшим верским обичајима и обредима Сви ти обичаји и обреди имају један основни смисао и своде се на један циљ: Умолити Бога да сачува и увећа породицу и имање домаћина. Све је то изражено у краткој народној здравици и молитви о Божићу: "Дај, Боже, здравља и весела у овом дому, нека нам се рађају здрава дечица, нека нам рађа жито и лозица, нека нам се увећава имовина у пољу, тору и обору!"

Божићу се радује и старо и младо, и мушко и женско. На неколико недеља пред Божић (већ од Никољдана) и неколико недеља после Божића (до Савиндана) траје свечано празнично расположење. Народ се весели и радује, у кућама и породицама влада пријатно духовно расположење, у атмосфери се осећа неко тихо празнично олаженство, па се у таквим приликама људи мире, праштају једни другима увреде нанете преко године и цео народ постаје једна душа. У овом периоду су најважнији следећи празници: Детинци, Материце, Оци, Туциндан, Бадњидан, Божић, Нова Година, Богојављење, Јовањдан и Савиндан. За сваки од ових дана и празника везани су наши лепи обичаји. Пођимо редом.

Детинци У трећу недељу пред Божић слави се овај празник. Тога дана ујутру рано, или по доласку из цркве са богослужења, одрасли вежу своју или туђу децу. За везивање се обично користи каиш, гајтан или обичан канап, или обичан дебљи конац. Обично се завежу ноге или руке, па се једним делом канап завеже за сто или столицу. Везивање на Детинце, Материце и Оце, има вишеструку симболику. Прво симболизује чврсте породичне везе, слогу, мир, поштовање и међусобно помагање у свим приликама. Друго, упућује укућане на штедљивост и истрајност у врлинама, јер онај ко поседује поштено зарађену имовину и добра дела, лако ће себе откупити у свим споровима пред земаљским судовима, а посебно на последњем Страшном суду, где ће се само вредновати оно шта је човек добро у свом животу учинио. Добра и штедљива деца

прикупе нешто средстава штедњом па за тај дан набаве неку част и "дреше" се онима који их вежу.

Материце У другу недељу пред Божић пада овај празник. Ово је највећи хришћански празник мајки и жена Тога дана деца поране и унапред припремљеним канапом, концем, шалом, марамом или каишем на препад завежу своју мајку, за ноге, на исти начин, као што су њих мајке везивале на Детинце. Мајка се прави да не зна зашто је везана Деца јој честитају празник, а мајка онда дели деци поклоне, и на тај начин се "дрешу". На исти начин се вежу и све удате жене, које се дреше поклонима деци: колачима, или неким другим слаткишима. Празник Материца се у новије време свечано прославља и при нашим храмовима, нарочито по градовима. Богомољне жене у договору са свештеником препреме пригодну академију са програмом, у коме учествују деца са прикладним рецитацијама и певањем, а онда деца везују присутне старије жене. Оне им се "дреше" поклонима и припремљеним пакетићима, књигама, крстићима итд. Негде се организује посета болници, нарочито дечјим одељењима, где се деци носе поклони, што даје овом празнику пун хришћански смисао.

Оци или Очеви У прву недељу пред Божић празнује се овај празник. Тога дана, исто као на Материце, деца везују своје очеве, а ови им се "дреше" поклонима, исто као и мајке.

Оци, Материце и Детинци су чисто породични празници и за тај дан домаћице припремају свечани ручак на коме се окупи цела породица. Ови празници, и обичаји везани за њих, доприносе јачању породице, слози у њој, разумевању, поштовању између деце и родитеља, старијих и млађих, што све заједно чини породицу јаком и здравом. А зна се, да је породица темељ једнога друштва државе и цркве.

Туциндан На два дана пред Божић, 5. јануара, је Туциндан. Тога дана се коље и реди печеница за Божић. Некада се печеница "тукла" убијала крупицом соли, касније ушицама од секире, па се онда, убијено или ошамућено прасе или јагње клало и редило. Зато је овај дан назван Туциндан. За печеницу се обично коље прасе или јагње, а уз то неко још коље и припрема печену ћурку, гуску или кокош. Обичај везан за клање печенице, остао је вероватно из старих многобожачких времена, везан за жртвоприношење. Црква га је прихватила и благословила, јер после Божићног поста, који траје шест недеља, јача храна добро дође, поготово што су тада изузетно јаки мразеви и зиме.

На Туциндан, по народном веровању, децу "не ваља" тући, јер ће целе године бити неваљала и боловаће од чирева.

Бадњидан Дан уочи Божића, 6. јануара, зове се Бадњидан. Назив је добио по томе јер се тога дана сече бадњак и уноси у кућу. Са овим даном већ почиње Божићно славље. Ујутро рано, већ у зору, пуцањем из пушака и прангија објављује се полазак у шуму по бадњак. Чим сване, ложи се ватра и приставља се уз њу печеница. Жене у кући месе божићне колаче, торте, припремају трпезу за Божић.

Шта је бадњак? Бадњак је обично младо, храстово или церово дрво (у неким крајевима, јелово или борово), које се на Бадњидан ујутро рано сече и доноси пред кућу. Увече, уочи Божића, бадњак се пресеца и заједно са сламом и печеницом уноси у кућу.

Како се сече бадњак? Пре изласка сунца, на Бадњидан, домаћин са синовима или унуцима одлази у шуму да сече бадњак. Бира се обично млад и прав церић, ако нема церића, може и храст. Стабло церића треба да буде толико, да га домаћин на рамену може донети кући. Када одабере одговарајуће дрво, домаћин се окрене истоку, три пута се прекрсти, помене Бога, своју славу и сутрашњи празник, узима секиру у руке и сече бадњак. Бадњак се сече и засеца секиром укусо, и то са источне стране. По народном веровању, бадњак се мора посећи са три снажна ударца. Што секира од три пута не пресече, довршава се ломљењем или увртањем (сукањем). Тај ломљени део на бадњаку зове се брада и пожељно је да буде на сваком бадњаку. Води се рачуна да дрво приликом пада падне директно на земљу. Не сме се, дакле, зауставити на неком дрвету. Ивер од бадњака се узима и ставља међу карлице, да кајмак буде дебео као ивер. Кад се бадњак донесе кући, усправи се уз кућу, поред улазних врата, где стоји до увече.

Шта симболише бадњак? Бадњак симболички представља оно дрво, које су пастири донели и које је праведни Јосиф заложио у хладној пећини, када се Христос родио. Бадњак наговештава и дрво Крста Христовог.

Бадње вече Бадње вече, практично спаја Бадњидан и Божић. Зато се у нашем народу каже за неке особе, које су пријатељски блиске и везане да су као "Божић и Бадњидан". Увече, када падне мрак, домаћин са синовима уноси у кућу печеницу, бадњак и сламу. Печеница се носи на ражњу, обично двојица носе између себе, и један од њих прво ступа десном ногом преко прага и поздравља домаћицу и женску чељад речима: "Добро вече! Честит Божић, Бадње вече!" Домаћица и женска чељад посипају печеницу и домаћина са зоби и пшеницом, одговарајући: "Добро вече! Честити ви и ваша печеница!" Печеница се уноси у собу где се обавља вечера на Бадњидан и Божићни ручак, и прислања на источни зид, тамо где су иконе и кандило. Пошто се бадњак претходно исече са дебљег краја на три дела, величине да може да стане у шпорет или какву пећ, уноси се у кућу. Исто се говори и ради као кад се уноси печеница. Бадњак се ставља на огњиште, али пошто огњишта нема више, ставља се поред шпорета или пећи, и одмах се једно дрво ложи. Тамо где нема пећи или шпорета, бадњак се ставља код печенице.

Слама После бадњака у кућу се уноси слама. Приликом уношења сламе домаћин и домаћица говоре и поступају као кад се уносио бадњак и печеница. Слама се посипа по целој кући. Домаћица у сламу под столом, где се вечера, ставља разне слаткише, ситне поклоне и играчкице, које деца траже и пијучу као пилићи. Слама симболизује ону сламу у пећини на којој се Христос родио.

Вечера уочи Божића Када се унесу печеница, бадњак и слама, укућани сви заједно стану на молитву, отпевају тропар "Рождество твоје...", помоле се Богу, прочитају молитве које знају, честитају једни другима празник и Бадње вече и седају за трпезу. Вечера је посна, обично се припрема пребранац, свежа или сушена риба и друга посна јела.

Божих Најрадоснији празник међу свим празницима, код Срба је Божић. Празнује се три дана. Први дан Божића је увек 7. јануара. На Божић ујутро, пре свитања, звоне сва звона на православиим храмовима, пуца се из пушака и прангија и објављује се долазак Божића и Божићног славља. Домаћин и сви укућани облаче најсвечаније одело, и одлазе у цркву на јутрење и Божићну литургију. После службе у цркви се прима нафора и прво се она узима на Божић. Људи се поздрављају речима: "**Христос се роди!**" и отпоздрављају: "**Ваистину се роди!**"

Ваља напоменути да се овако поздравља и говори све од Божића до Богојављења. Када домаћин дође кући из цркве, поздрави све укућане са овим радосним божићним поздравом, и они му отпоздраве љубећи се међусобно и честитајући једни другима празник.

Положајник На Божић, рано пре подне, у кућу долази специјални гост, који се обично договори са домаћином, а може бити и неки случајни намерник, и он се посебно дочекује у кући, и зове се положајник. Положајник поздрави дом Божићним поздравом, љуби се са укућанима и одлази код шпорета. Отвара врата на шпорету или пећи, раније на ог-Лишту, цара ватру и говори здравицу: "Колико варница, толико срећица, Колико варница толико парица (новца) Колико варница толико у тору оваца, Колико варница толико прасади и јагањаца, Колико варница, толико гусака и пилади, А највише здравља и весеља, Амин, Боже дај". Положајник симболички представља оне Мудраце који су пратили звезду са Истока и дошли новорођеном Христу на поклоњење. Домаћица после тога послужи положајника, и дарује га неким прикладним поклоном. Он је човек, који на Божић, и за целу наредну годину доноси срећу у кућу.

Чесница Рано ујутро на Божић, домаћица замеси тесто од којег пече погачу, која се зове чесница. У њу се ставља метални новчић златни, сребрни или обични, одозго се боду гранчицом бадњака, и та чесница има улогу славског колача на Божић. Када чесница буде печена, износи се на сто где је већ постављен Божићни ручак. Домаћин од печенице за Божић сече најпре леву плећку, негде и главу, део од ребара и срце. Срце се исече на онолико делова колико у кући има укућана, и сваки члан породице прво поједе по парче срца. Када сви стану за сто, домаћин запали свећу, узима кадионицу, окади иконе, кандило и све присутне, преда неком млађем кадионицу који кади целу кућу. Уколико неко зна пева божићни тропар, а ако не, чита се "Оче наш" наглас. Кад се молитва заврши приступа се ломљењу чеснице. Чесница се окреће као славски колач, прелива вином и на крају ломи. Она се ломи на онолико делова колико има укућана. Онај ко добије део чеснице у којој је новчић, по народном веровању, биће срећан целе те године. Када се заврши ломљење чеснице, укућани једни другима честитају празник и седају за трпезу.

Божих у урбаној средини Поставља се питање како славити Божић данас, у измењеним условима живота, нарочито у урбаним срединама, где нема ни ватре ни огњишта, шуме, дрвећа и где је немогуће на високе спратове подизати велико дрво и сламу. Срби су Божић, исто као и крсну славу, славили у тешком ратним условима у рову, на стражи, на фронту, тим пре га је лакше славити у светлим, пространим, топлим и комфорним становима, у градским срединама. Уместо великог дрвета узме се мања храстова гранчица, и мања количина сламе. Све се то, заједно са печеницом, уочи Божића уноси у кућу и ставља испод славске иконе на источном зиду стана или куће. Запапи се свећа и кандило што симболише ватру и огњиште. Кућа се окади тамјаном, изговоре се молитве КОЈС се знају, или се прочитају из молитвеника, и то вече се

проводи у пријатној породичној атмосфери уз слушање црквене музике и песама са касета, или уз гледање филмова верске или моралне садржине. Зато је веома важно да Божић буде нерадан дан државни празник, да би се празнична атмосфера употпунила Само онај ко лично није доживео ту предивну божићну атмосферу у којој се душа, захваћена неким унутрашњим блаженством, надима и шири у висине свемирских простора, када се сви људи воле и све се прашта, не може схватити црногорског владика Његоша и његове стихове:

"Нема дана без очнога вида нити праве славе без Божића!"

Божић-празник деце Божић је првенствено празник деце. На Божић се родило најлепше и најсветије дете у историји људског рода Зато, они родитељи који своју децу, из било којих разлога лишавају празновања Божића и доживљаја везаних за тај празник, чине према својој деци неопростиви грех. Уосталом Божић је празник и привилегија деце у целом цивилизованом хришћанском свету.

Српска Нова Година Овај празник се празнује 14. јануара по новом календару а по старом 1. јануара Зато се зове Нова Година Обновљен је обичај "чекања Нове Године". Уочи Нове Године, спрема се свечана вечера, где сви укућани са својим гостима, кумовима, пријатељима и сродницима уз весеље и песму чекају поноћ, када стиже Нова Година Негде се то ради организовано у ресторанима, хотелима, салама и сл. У поноћ, тачно у 12 сати, сви се љубе и једни другима честитају долазак Нове године са жељама за дуг и миран живот, добро здравље и успех у послу. Сутрадан се одлази у цркву на службу. После службе се обавља свечани ручак. Домаћица меси погачу "василицу" (василица се зове јер је тога дана празник и Светог Василија Великог). Негде се василица меси од кукурузног брашна

Крстовдан Овај празник пада 18. јануара, и празнује се у спомен Христовог крштења. Тај дан је постан и то је први посни дан од Божића. У храмовима се тога дана врши велико водоосвећење. У неким крајевима се поздрављају са речима: **"Христос се крсти"** и **"Ваистину се крсти"**.

Богојављење Богојављење се празнује 19. јануара Тада се по црквама широм православља и српства врше велика и свечана освећења воде. Народ долази цркви са флашама и другим мањим судовима, узима освећену богојављенску водицу и носи је у своје домове. Ова водица, обзиром да је освећена на велики празник, има велика духовна и лековита својства. Иначе овога дана слави се успомена на Христово крштење, на реци Јордану, и јављање Бога у виду голуба и гласи: **"Ово је Син мој љубљени, њега послушајте"**.

Јовањдан Јовањдан је у низу богојављенских празника, јер је свети Јован Крститељ, на реци Јордану, крстио Господа Христа. Многи Срби тога дана славе. После Никољдана и Ђурђевдана, ово је светитељ који се код Срба највише поштује и слави.

Савиндан Овај празник пада 27. јануара Свети Сава је први српски просветитељ, духовни отац српске нације и творац српске црквене самосталности. Зато је Савиндан и верски и национални празник. То је крсна слава српских школа. Тога дана се у свим српским школама ломи славски колач, изводи прикладан светосавски програм у коме

учествују ђаци са својим учитељима и родитељима. Резање колача исто је као и на дан црквене славе. Свака слава има свога домаћина, који се добровољно јавља, и сваке године се бира домаћин. Обично се на Савиндан увече у школама или домовима културе наставља народно весеље у коме учествује наша омладина.

ОБИЧАЈИ ЗА ВАСКРС

Теодорова субота У суботу прве недеље Часног поста, пада празник светог Великогученика Теодора Тирона. Тога дана се у православним домовима кува жито као за славу. Тако се слави успомена на један догађај из првих векова хришћанства. Наиме, у време римског цара Јулијана Апостате 362. године, када је било гоњење хришћана као у време Нерона, нареди овај цар да се све намирнице по цариградским пијацама и радњама попршћу крвљу од жртвених животиња, како би се хришћани оскрнавили и не би могли да се причесте. Међутим, свети Теодор Тирон јави архиепископу цариградском Евдоксију, да хришћани Цариграда не купују ништа од намирница, него да у својим домовима, те недеље кувају пшенично жито и мешају са медом, и то узимају уместо хране. Хришћани тако и ураде, и достојни се причесте у недељу Православља Као успомену на тај догађај, у овај дан, домаћице кувају жито као за славу, и служе своје укућане и госте који тога дана дођу у кућу.

Лазарева субота Врбица Субота уочи празника Цвети (који увек падају у шесту недељу Часног поста) посвећена је успомени на васкрсење четвородневног Лазара, и на улазак Христов у Јерусалим, где су га деца свечано дочекала и поздравила. Тада се у нашим храмовима у поподневним часовима служи вечерње богослужење, и у цркву се уносе млади врбови ластари, тек улистали. Пошто се врба освети, свештеник народу дели гранчице, и затим се врши трократни опход око храма са црквеним барјацима, рипидама и чирацима. Народ обилази око храма уз певање тропара Лазареве суботе. Овај празник је искључиво празник деце. За тај дан мајке свечано обуку своју децу, па чак и ону најмању, од неколико месеци, доносе, свечано обучену, цркви, купују им звончиће везане на тробојку и стављају око врата Деца се радују, трче по порти и учествују у опходу око цркве. Младе врбове гранчице се односе кућама и стављају поред иконе и кандила. Са овим даном почињу велики Васкршњи празници.

Велика недеља Ова недеља се зове још и Страсна седмица, у којој се слави успомена на издају, хватање (хапшење) и страдање Господа Исуса Христа Ове седмице се у нашим храмовима врше посебна богослужења, и пожељно је да верници у њима редовно учествују. У овој недељи су нај-важнији празници **Велики четвртак** и **Велики петак**. На Велики четвртак служи се литургија светог Василија Великог, и тога дана је Господ установио свету тајну причешћа, зато је добро тога дана примити причешће. На тај дан увече, читају се дванаест јеванђеља о страдању Христовом, и док се чита-ју јеванђеља народ у цркви клечи.

На Велики петак, када се слави успомена на Христово распеће, у нашим храмовима, поподне износи се плаштаница (платно на коме је приказано полагање Христово у гроб), коју верници целивају све до Васкрса Плаштаница се поставља на посебно украшен сто (гроб Христов), испред олтара. У неким нашим крајевима, обичај је да се верници после целивања плаштанице, провлаче испод стола на који је положена плаштаница По народном веровању приликом провлачења, треба се помолити Богу и помислити неку лепу жељу, и та жеља ће бити испуњена.

Ове недеље црква заповеда најстрожи пост без рибе и уља. На Велики петак пожељно је ништа не јести.

Васкрс Васкрс је највећи хришћански празник. Тога дана је Господ Исус Христос васкрсао из мртвих, победио смрт и свима људима од Адама и Еве до последњег човека на земљи даровао вечни живот. Због значаја овога празника, свака недеља у току године посвећена је Васкрсу и свака недеља је мали Васкрс. Васкрс спада у покретне празнике, и празнује се после јеврејске Пасхе, у прву недељу после пуног месеца који пада на сам дан пролећне равнодневнице, или непосредно после ње, никада пак не пре те равнодневнице. Најраније може да падне 4. априла, а најкасније 8. маја по новом календару.

За Васкрс су, такође, везани леви обичаји у нашем народу. У целом хришћанском свету, па и код нас Срба, за овај празник је везан обичај даривања јајима.

Јаје је симбол обнављања природе и живота И као што бадњак горећи на огњишту даје посебну чар божићној ноћи, тако исто васкршње црвено јаје значи радост и за оне који га дају и који га примају.

почетак...

Фарбање васкршњих јаја Један од најлепших и најрадоснијих српских обичаја, који се није искоренио, чак ни у градовима, јесте фарбање јаја за Васкрс. Вредна домаћица, по устаљеној традицији, васкршња јаја боји (фарба) на Велики петак, у дан када се, иначе, ништа друго не ради, већ су све наше мисли упућене на страшни догађај Христовог невиног страдања и понижења, од људи, на Голготи и Јерусалиму.

Како се фарбају јаја? Домаћица се најпре прекрсти и помоли Богу, затим у суд са водом, у коме ће кувати и фарбати јаја, додаје мало освећене водиче васкршње или богојављенске. На шпорету ври вода са бојом (варзиллом), домаћица у њега спушта јаја, пазећи да равномерно буду обојена, а деца обигравају око матере, и броје свеже офарбана јаја, чији број расте свакога часа. Прво обојено јаје, оставља се на страну до идућег Васкрса и зове "чуваркућа". Пре фарбања јаја се могу "шарати". Наиме, са растопљеним воском и пером за писање, или нечим сличним, на јаје се наноси топлени восак. Најпре се перо загреје на пламену свеће, па се онако вруће умаче у восак, а потом се воском по јајету пише и црта. Пошто восак не прима боју, после, приликом фарбања, на јајету остају беле нацртане фигурице и слова. На јајету се обично пише Х. В. и В. В. (Христос Васкрсе и Ваистину Васкрсе), цртају крстићи, цветићи и друге лепе фигурице. У новије време, израђују се специјалне налепнице од папира или пластике и оне се могу лепити на јаја.

Символика Фарбање јаја врши се у спомен на догађај када је света Марија Магдалина Мирносица (то је она девојка, која је са Пресветом Богородицом, непрекидно била уз Христа у току његовог голготског страдања, и којој се Христос првој јавио по васкрсењу), путовала у Рим да проповеда Јеванђеље, и посетила цара Тиберија. Тада му је, у знак пажње, као новогодишњи поклон, предала црвено јаје, и поздравила га речима: "Христос Васкрсе". Црвена боја симболише Спаситељеву, невино проливену крв на Голготи, али је црвена боја истовремено и боја васкрсења. Јер васкрсења нема

без страдања и смрти. То је, дакле, првенствено боја хришћана и цркве, без обзира што су неки појединци и покрети кроз историју покушавали да ову боју присвоје и компромитују.

Васкршње славље Када сване дан Васкрсења Христова, са свих торњева православних храмова, дуго, звоне сва звона, и јављају долазак великог празника. Домаћин са својом чељади одлази у цркву на свету васкршњу службу. После службе, народ се међусобно поздравља речима: "**Христос Васкрсе!**" и "**Ваистину Васкрсе!**" Тај поздрав траје све до Спасовдана.

Кад се дође из цркве кући, сви се укућани међусобно поздрављају васкршњим поздравом и љубе. Домаћин онда пали свећу, узима кадионицу и тамјан, окади све укућане који стоје на молитви, предаје неком млађем кадионицу и овај кади целу кућу. Уколико се не уме да отпева васкршњи тропар, наглас се чита "Оче наш" и друге молитве које се знају напамет, или се читају из молитвеника После заједничке молитве, поново, једни другима честитају Васкрс и седају за свечано постављену трпезу.

почетак...

Туцање јајима На столу стоји украшена чини-ја са офарбаним јајима. Домаћин први узима једно јаје, а за њим сви укућани. Тад настане веселе и такмичење чије је јаје најјаче. То представља велику радост за децу. Приликом туцања изговара се, такође, "Христос Васкрсе" и "Ваистину Васкрсе". На Васкрс се прво једе кувано васкршње јаје, а онда остало јело. **Тога дана, ако гост дође у кућу, прво се дарива фарбаним јајетом, па се онда послужује осталим понудама.**

У неким нашим крајевима, сачуван је дирљив обичај, да се фарбана васкршња јаја носе на гробове преминулих предака То сведочи о народној вери, да су сви људи пред Богом живи, и да умрли наши преци треба да осете васкршњу радост и славље.

Побусани понедељак Први понедељак после Васкрса зове се Побусани понедељак. Тога дана, по народном веровању и обичају, треба побусати гробове умрлих сродника бусењем са зеленом травом. У неким крајевима, овај дан се обележава као и задушнице. Наиме, излази се на гробља, пале се свеће, уређују гробови и свештеник врши парастосе и помене за покој душа покојника. Тај дан се износе фарбана васкршња јаја на гроб, и деле се потом сиротињи. Дакле, Побусани понедељак је дан посвећен мртвима

Ђурђевдан Ђурђевдан је дан пролећа, дан преображаја природе, рађања новог живота, празник цвећа и зеленила. До Ђурђевдана су сва поља засејана усевима и ђурђевске кише облагорођују земљу да би донела стоструки род и хлеб наш насушни. Да би Бог благословио усеве, воћњаке и винограде, и дао родну и плодну годину, наш народ на Ђурђевдан прави дрвене крстове и њима закршћава њиве и поља, да моћ и благодат Часнога Крста чува усеве од сваке непогоде и штете. Обично се одсече лескова грана прут, на средини се оштрим врхом ножа расцепи, и у тај расцеп ставља пречка од дрвета дужине 20 сантиметара, и тако се прави крст. То се забада у њиву засејану

пшеницом или кукурузом, ставља се у башту, на кућу, обично се закачи изнад врата, или за рог од крова. Негде се овај обичај обавља на Спасовдан.

Духови (Тројице) На овај празник силаска Светог Духа на апостоле, у наше храмове, уноси се свежа зелена трава и цвеће. После свете литургије служи се вечерње, на коме се клечи и плету венци од траве и цвећа. Ти венци се носе кући и стављају поред иконе и кандила на зид.

Ивањдан На овај дан се од ивањског и другог ливадског цвећа плету венци. Њима се ките хришћански домови, зграде и обори. Ови венци се стављају на зграде поред ђурђевданских крстова. Венац цвећа симболизује лепоту природе коју је Бог створио и човеку даровао на уживање и коришћење. Цвеће у венцу подсећа хришћанина да његов живот треба да буде украшен врлинама и добрим делима и да на крају свога живота заслужи вечни венац у Царству небеском.

Петровдан Уочи овог великог празника посвећеног светим апостолима Петру и Павлу, у нашем народу постоји леп обичај паљења лиле. Лила је млада кора која се скида са дивље трешње или брезе, ниже се на сиров дрвени штап и суши на сунцу. Уочи Петровдана, када падне мрак, изађе се на место где се народ обично окупља, тргове, раскршћа, сеоска узвишења и пали се лила. То је обичај у коме учествује омладина. На тим местима се могу ложити ватре и од другог материјала, дрвета, гуме и сл. Наравно, треба водити рачуна, да не дође до пожара, зато треба лилу палити далеко од стогова сламе, сена и жита.

Паљење лиле и петровданске ватре подсећају хришћане на време гоњења хришћана у апостолско доба. У време апостола Петра и Павла, хришћане су римски цареви везивали за дрвене стубове, натапали смолом и палили. Њихова су тела горела као буктиње и осветљавала градске тргове и паркове у Риму.

СВЕТА ВОДИЦА

Широка је употреба освећене воде. Она се користи при многим свештенорадњама и чиновима Цркве, било да се тада непосредно освећује, било да се користи раније освећена вода. Тако, освећена вода се користи приликом освећивања храмова, домова, падгробних споменика и разних предмета који човеку служе или се он њима користи. У светој тајни Крштења, освећена вода постаје "водом очишћења, бањом препорода, извором живота", у којој се крштени рађа "водом и Духом" за нову стварност Царства Небескога.

ДРЕВНО ПОРЕКЛО

Освећење воде има своје порекло у првим вековима хришћанства, о чему сведоче древни писани извори, као апостолске установе. Евхологион Серапиона Тмуитског као и рани оци Цркве: Теодорит, блажени Јероним, Епифаније и други. Ипак, и поред своје древности, у почетку није постојало установљено правило када, где и како се врши водоосвећење. Постојала је извесна разлика у тим обредима. Но свима њима је заједничко да се освећење воде извршује помоћу одређених молитава, призивањем

наитија Светога Духа, као и крстоликим благосиљањем и погружењем у воду Часнога Крста, што и данас чини елементе сваког водоосвећења.

Данас су позната два освећења воде: велико и мало. Велико водоосвећење се врши два пута у години на Крстовдан (Навечерје Богојављења) и на Богојављење, у коме се сећамо Крштења Исуса Христа у реци Јордану, у коме Црква види не само прототип омивања грехова, но и стварно свећење природне воде погружавањем Бога у телу у воду. То је свечани обред којем, скоро редовно, присуствује велико мноштво народа, који освећену воду носе својим домовима, јер се та света водица - Богојављенска, чува у сваком дому преко целе године као велика светиња, а користи се само у великој нужди (болести, узнемиравање од стране злих духова). У неким нашим крајевима обичај је да свештеник сам разноси Богојављенску водицу по домовима верника.

Мало, пак, водоосвећење врши се у различитим приликама, при другим црквеним чиновима и обредима, па и на тражење појединих верника. Према свакој потреби, може се вршити мало освећење воде у свако време и на сваком месту: у кући, у пољу, у врту и тако даље.

НАСУШНА ПОТРЕБА

Традиција је у Српској Православној цркви да свештеник у току године два пута посети домове својих верника ради извршења свећења водице, и то на неколико дана пред Крсну славу, и пред највећи хришћански празник - Васкрс. Доласком свештеника у кућу и свећењем водице, улази благодат Божија у Ваш дом. Јер, по завршетку чина освећења воде, свештеник кропи сва одељења у кући, као и сву чељад која је присутна, при чему они целивају Часни Крст и десницу свештеника.

То освећење водице по домовима није само "пуки" обичај, него насушна потреба самих верника, који осећају потребу да повремено буду освећени и очишћени кропљењем свете водице. Код православних Грка има доста породица које захтевају од својих свештеника, да неизоставно сваког месеца долазе и врше освећење воде по домовима. Наш народ је изгубио тај осећај светиње и потребе за светињом, те су стога многи престали да примају свештеника за водицу, а и они који га примају, често пута то нерадо чине.

Није добро да сва наша вера буде сведена само на обичај "свећења водице", али није добро ни да тај благочестиви обичај одстранимо из нашег хришћанског живота. Свећење водице и њено коришћење, има свој пуни смисао и значај само уз држање и свих осталих прописа Цркве Православне о хришћанском духовном животу, као што су пост, молитва, милостиња, света Тајна покајања и исповести грехова, Прчешћа, и свега осталог, без чега нема спасења душе, ни остварења циља нашег постојања на земљи.

Колико се дуго може чувати света водица, нарочито она која се освећује на Крстовдан, Богојављење и Васкрс? Након једне године када, стигне нова водица, шта се ради са старом?

Ми у Цркви (епископи и свештеници) када говоримо о предметима наше свете вере, често пута нисмо у стању да замислимо и предпоставимо колико наш народ мало зна о својој вери, па у много чему предпостављамо извесну количину тога знања и верског

образовања код наших верника, те нам се стога деси да наши разговори о вери или беседе буду неразумљиве и тешко схватљиве, за наше слушаоце, управо због тога што многи тог неопходног предзнања немају. Отуда је заиста добро да наши верници имају могућност и слободу да се обраћају епископима и свештеницима о нејасним питањима о вери.

Света водица, нарочито она Богојављенска (коју народ углавном и носи својим домовима), може се чувати неограничено време. Ма колико је дуго чували, она не губи своју освећујућу благодат нити постаје подложна кварењу. Има у народу породица које Богојављенску водицу чувају по тридесет и више година, с тим што сваке године, од нове водице, када је донесу из цркве, помало додају у флашу у којој држе стару водицу.

Но, главно питање је "након једне године, када стигне нова водица, шта да се ради са старом?" Одговор на то питање, у црквеним књигама непише, нити има било какво писано наређење у вези тога. Али зато постоји народно предање и обичај којег је Црква прећутно усвојила, те је исти стекао предањску вредност, као и многе друге ствари које се путем предања у Цркви чувају.

Дакле, по том народном предању, а сада и црквеном предању, уколико се сва количина Богојављенске Водице не утроши побожно у току године, онда се тај остатак, када стигне нова водица, сипа у бунар, у реку или у цвеће. **У сваком случају тамо где се неће изложити гажењу и обесвећењу.**

Што се пак тиче водице која се по домовима свети за Васкрс (никада на Васкрс), она се у току поста може, и треба, узимати свако јутро по мало пре јела, и тако утрошити. Она се управо и освећује са тим циљем да би свети велики празник Васкрсење Христово дочекали у освећеним домовима, али и са освећеном душом својом (као храмом Духа Светога), чему побожно коришћење свете водице итекако доприноси.

Освећена водица за Крсну славу сва се употреби на справљање славског колача и кољива, а може и да се остави мало за пиће да сви чланови дома попију по гугљај за освећење душе и тела.

Мир ти и радост од Господа.

Епископ рашкопризрепски

Артемије

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

Црвено слово у календару Поједине дане у току једне календарске године, црква је посветила значајним догађајима из Спаситељевог живота, и великим светитељима, и ти дани су уписани црвеним словом у православном календару. То су верски празници, и у тај дан православни хришћани празнују, односно, не раде. Дакле, сваки дан који је у календару уписан као црвено слово, по црквеном правилу је нерадан дан. Тога дана

хришћани одлазе у цркву на света богослужења, воде се озбиљни и побожни разговори у вези са празником, и не обављају се уобичајени послови у њиви, радионици или на неком другом радном месту. У кући се обављају само нужни послови припремање хране и сл. Наравно од ове обавезе изузети су они који раде у државним предузећима, где се увек преко недеље ради, али по доласку кући, треба да празнују, значи да изоставе неке своје послове које обављају код куће. За дан своје крсне славе, сваки радник има право да узме слободан дан из предузећа, и да тај дан на миру, са својим укућанима, посвети својој слави и празнику.

Недеља Васкрс је највећи хришћански празник, јер је тога дана Господ Исус Христос васкрсао из мртвих и то је најзначајнији догађај у историји света на коме почша хришћанство. Да Христос није васкрсао не би било ни хришћанства Зато је Васкрс празник над празницима. Због толиког значаја и свака недеља у току године посвећена је Васкрсењу. Руси недељу зову "воскресеније". Недеља је, дакле, поновљени празник Васкрса, и као таква спада у највеће хришћанске празнике. У нашем народу, у појединим крајевима, ослабила је та свест, и врло често се дешава, да се у недељу ради као на најобичнијем радном дану. То је велики грех. Још у Старом завету, у Десет Божијих заповести је наређено: "Шест дана ради и посвршавај све своје послове, а седми дан посвети Господу Богу своме". Недеља је тај седми дан, и хришћани су дужни да се држе ове заповести као највеће светиње. Треба, дакле, знати, да је недеља лећи празник од свих светитељских празника, од Никољдана, Ђурђевдана, Јовањдана итд. и да је њено празновање заповедио сам Бог у заповестима које је предао људима.

Заветни празници Поред дана које је црква одредила за празновање, појединци, читаве породице, па и поједина села или крајеви имају неке дане које празнују и у које не раде. То су наши преци, из одређених разлога почели да празнују и то се претворило у завет који има снагу црквене заповести. Такви празници су у нашем народу Блага и Огњена Марија, свети Прокопије, свети Јеремија итд. Празновање ових дана толико је ушло у праксу, да то и не треба мењати, јер су ти светитељи на тај начин постали заштитници оних који их празнују. Неки од тих дана постали су и народне и сеоске преславе.

Петак пред велике празнике Познато је да у неким нашим крајевима народ празнује и петак који пада уочи неког великог празника Илиндана, Крстовдана, Никољдана, Ђурђевдана итд. Како црква гледа на празновање петка? Као што је свака недеља у једној години посвећена васкрсењу, тако је и сваки петак посвећен Христовом страдању на Голготи. Сваки петак је успомена на Велики Петак. Вероватно су се наши преци у старим временима, због те симболике, уздражавали од рада у петак пред велике празнике, да би тиме одали поштовање и обновили успомену на Христово страдање. Јер да Христос није пострадао и васкрсао, не би било светитеља, нити би било хришћана. Црква није заповедила да се петак празнује, осим што је заповедила пост у петак и среду, јер је и среда посвећена страдању Христовом. Али то празновање наших предака временом се претворило у једну врсту завета. И како данас поступати? Најбоље је да они, који су до сада празновали, празнују и даље, а ко сматра да не треба да празнује може тај дан радити. Има случајева, где су неки покушали да прекину традицију празновања петка, нарочито на селу, и дешавала им се увек нека штета на имању. Значи да је празновање већ примило снагу завета Зато је најбоље поступити ослањајући се на властито искуство. Овде још, треба додати, да празновање петка нема никакве везе са претпоставком да је то остало од Турака, пошто је "петак турски светац". Срби су све примали од Турака, и ношњу и обичаје, и навике, али веру су чували као зеницу ока. И ништа није од ислама продрло у православље.

ХРАМ

Понашање у храму Одсуство веронауке у нашим школама, и вишегодишња насилна атеизација и борба против цркве и вере, допринели су да је наш народ прилично постао нецрквен и верски непросвећен. Данас, када се полако враћа својој цркви, примећено је да не зна како се треба у појединим ситуацијама, на верским обредима и богослужењима понашати. Ево неколико упутстава о понашању у храму. Пре свега, храм је свето место, и када човек улази у њега мора улазити тихо, лагано и са дубоким страхопоштовањем. Када се дође на црквена врата, мало се застане, прекрсти се и лагано поклони према храму. Негде је обичај да се целивају црквена врата. Пошто се у већини случајева свеће продају у цркви, стане се у ред, и стрпљиво чека, ако је гужва, да се купи свећа. Када се купи свећа, одлази се месту где се пале свеће. Свећа се целива и намени се зашто се пали. Свеће за здравље пале се у горњем делу свећњака или палионице, а за покој душа у доњем делу. Када се свеће запале, онда тихо, као сенка, а поготову ако је богослужење у току, одлази се и целива икона која је у централном делу храма Зато је најбоље доћи на службу пре почетка богослужења, јер се касније ходањем кроз храм омета свето богослужење.

Како се целива икона? Стане се пред икону, два пута се прекрсти, поклони, затим целива икона и још једном се прекрсти и поклони. Затим се одлази на неко слободно место у храму.

Понашање на богослужењу Мушкарци обично стоје на десној, а жене на левој страни лађе храма. На том месту се стоји мирно, без окретања, шетања или разговора са неким ко стоји у близини. На тај начин се омета богослужење, а и други који су присутни у храму. Боље је изаћи из храма, ако се осети умор и ослаби воља, него ометати друге. Најбоље је када се осети умор, појачати молитву и напрегнути вољу да се замор савлада, јер све то ствара ђаво, да би човека спречио у молитви. Руке за време молитве стоје прекрштене на грудима или спуштене низ тело. Молитве се изговарају у себи (тзв, умне молитве). Дискретно се пази на свештеникове радње, и када се он прекрсти, и када се у молитви и песми помињу имена Оца и Сина и Светога Духа, и када свештеник кади сви се у цркви крсте и благо клањају. За време читања Јеванђеља, Входа и проповеди, где се ко затекао ту стоји док се та радња не заврши. Уколико неко зна да пева, он пева тихо и полако, да не омета хор или појце који певају за певницом. Све у свему, својим понашањем треба настојати да се у храму буде као невидљива сенка, а никако настојати да будеш примећен и запажен. Надмено понашање фарисеја у храму, Христос је осудио, а похвапио је скромно држање и скрушену молитву цариника. У данима причешћа, или када се дели нафора постала је пракса да се народ гура ко ће пре да дође на ред. Велики је грех стварати гужву и неред у храму. Боље је сачекати неколико минута, и тиме показати своју свест, стршвење и скромност, и тиме заслужити награду пред Богом. Приликом изласка из храма, опет се целива икона, изађе се на врата храма, тихо и нечујно, поново се окрене према унутрашњости храма и смерно се прекрсти и поклони.

Одевање Потребно је овде рећи да и одевање мора бити пристојно када се иде у цркву. Мушкарци у храм улазе гологлави, а жене покривене главе, дакле, са марамом. Одело мора бити свечано и озбиљно. Неприкладно је у храм долазити у фармеркама, папучама, мајицама, шортцевима, кратким сукњама, голих руку и слично. Такође, жене

треба да избегавају шминку, руж на уснама, нарочито када хоће да се причесте.

Исповест Света тајна покајања и исповести је Једна од најважнијих, благодатних средстава у животу једног хришћанина. У свакодневном животу човек чини ситније или крупније грехе. Они су као блато које каља душу човекову и његов морални лик. Зато је Црква одредила средство којим се то блато и прљавштина греха спира са човека то је Света тајна покајања и исповести. Исповест је потребна што чешће, а обавезно уочи сваког причешћа. Нажалост, ова света тајна није довољно заступљена у нашем народу, а можда је одсуство покајне дисциплине један од битнијих узрока нашег моралног и духовног посрнућа. Исповест се врши у храму или исповедаоници, пред свештеником. Верник исповеда све оно што га мучи у души, и што му оптерећује савест, све грехе, чак и оне који су почињени у мислима или жељама. Колико је важна исповест знају они који се исповедају, јер они после исповести осете велико олакшање, као да им је неки велики терет пао са душе и срца, а цело њихово биће прожима неизрециво блаженство.

Не треба се плашити исповести, јер свештеник, по својој заклетви не сме да открије ни један грех који му је исповећен, по цену живота

Причешће Најузвишенија и најсветија света тајна, јесте Света тајна причешћа или евхаристија. У њој се човек потпуно, физички и духовно сједињује са Христом. Вино и хлеб, у причешћу су истинско тело и крв Христова. Зато се за примање светог причешћа, хришћанин мора припремити на најдостојнији начин. Седам дана се пости, строги пост, без уља, дакле, на води. Деца и болесници могу и мање, са одобрењем и благословом надлежног свештеника. У неким нашим крајевима, пред причешће на десетак дана не пије се вино, нити се једе грозђе, па чак ни купине, ни било које друго воће црвене боје, јер потсећа на крв Христову, којом се верници причешћују. Ујутро пре причешћа, не узима се ништа од јела, нити се пуши, све док се не причести, и не узме нафора. Поред поста, припремање за причешће подразумева и уздржавање од рђавих и злих дела, измирење са свима са којима је неко у завади, чињење добрих дела и давања милостиње, једном речи истрајавање у свакој врлини, а уздржавање од греха.

Како се причешћује? Када се приђе свештенику који причешћује, изговара се име, да свештеник чује, и тада се не крсти, јер постоји опасност да се закачи чаша (путир) из кога се причешћује, и да се тако проспе причешће, што је велики грех. Треба се прекрстити раније, и када се одмакне од чаше, свештенику се тада не љуби рука, ни

путир, него се полако прилази ономе ко дели нафору. Причешће се узима као храна. Када свештеник, ономе који се причешћује, кашичицу са причешћем стави у уста, усне се склопе као када се узима храна из кашичице. Ако се неко причести на Божић, Васкрс, или који други мрсни дан, тога дана се не пости. Пости се само онда, када се причешћује на посном дану.

Нафора Нафора је хлеб које се верницима дели на крају свете литургије. То је подсећање на прве хришћанске вечере љубави, агапе, где се заједно вечерало, певале се црквене песме и делила милостиња Нафора се узима на следећи начин: Полако у реду, прилази се свештенику који дели нафору. Када се дође на ред, прво се прекрсти, а затим на длан леве руке прекрсти се десни длан и приђе се свештенику, који на испружени длан ставља коцкицу нафоре. Онда се свештенику целива рука, нафора се узима у уста и поједе, и полако се излази из цркве.

Свештена лица Свештена лица су од Бога изабрана лица, и на посебан начин посвећена да врше света богослужења, свете тајне и обреде. У најчешћем контакту са народом су парохијски свештеници, који служе при црквама и обављају потребне верске обреде својим верницима. Такав свештеник је парох, а народ су његови парохијани. Јер одређено црквено подручје, које опслужује свештеник, зове се парохија. Свештеник се поздравља при сусрету: "Помози Бог оче, благословите!" Свештенику се целива рука без обзира на године свештеника и онога који целива. Свештеник се у разговору ословљава са "оче", рецимо "оче Марко", или ако је прота, може "оче прото". Владика се ословљава речима: "Ваше Преосвештенство", или "Преосвећени Владико", или ако је неформални разговор само "Преосвећени". Патријарх се ословљава са: "Ваша Светости", или "Свјатјејши Владико" или само: "Свјатјејши". Монахиње се ословљавају са "сестро", а игуманија са "мати". Од женског монаштва се не тражи благослов и не љуби се рука. Монашка лица се такође ословљавају са "оче". Млађима се каже "оче" и његово име, а старешини манастира се може рећи "оче игумане" или "оче архимандрите". Испушеници се ословљавају са "брате".

ХРИШЋАНСКИ ДОМ

Најбитније обележје једног хришћанског и православног дома, пре свега, јесте да је дом освећен. Поред тога, хришћански дом треба да има: икону, кандило, чирак и

свећу, слово, кадионицу, босиљак и тамјан, Свето писмо и Молитвеник.

Освећење дома Када се једна кућа или стан сагради, окречи, улепша, и када се наместе ствари, и када у њему породица започне живот, потребно је извршити освећење дома. То освећење врши надлежни свештеник. Освећење се врши на следећи начин: Позове се надлежни свештеник, у неким крјевима се позива обавезно и кум. На столу у најсвечанијој просторији где су иконе, постави се сто покривен столњаком, а на столу свећа, кадионица, тамјан, чинија са водом за освећење, босиљак, једна посуда са мало брашна, једна чаша уља (зејтина), четири мале свећице које се на освећењу пале и лепе на зидове стана и један мали штапић, на врху обавијен ватом, за помазивање зидова освећеним уљем. Освећење се врши обично пре подне, али може у свако доба дана. Пошто је овај чин спојен са свечаним ручком, треба га обављати у мрсне дане, или ако се освећење обавља у посту, обавезно спремати посну храну.

У молитвама на освећењу, свештеник се моли за напредак дома, за здравље и срећу укућана, нарочито деце, за слогу, за љубав, разумевање међу укућанима и за свако добро које хришћани моле од Бога.

Икона Сваки хришћански дом треба да има икону своје крсне славе. Икона се поставља у најсвечанијој просторији, трпезарији или дневној соби и то увек на источном зиду. Поред иконе крсне славе, пожељно је да у кући стоји икона Христа Спаситеља и икона Мајке Божије, а може и икона неког другог светитеља који се у том дому посебно поштује икона Светог Саве, икона преславе и слично. На зиду на коме је икона не могу стајати неке друге слике, гоблени, постери и сл. Православна црква има своје правило у иконографији. Највише је заступљен византијски стил у сликању иконе, а може бити и реализам, али само ако то раде прави уметници и сликари. Нажалост, иконе се код нас продају по пијацама и вашарима, па је и ту завладао невиђени кич и неукус, па ликови на таквим иконама више личе на карикатуре него на светитеље. Зато је препоручљиво иконе куповати у црквама и црквеним продавницама. Када се икона купи, носи се свештенику на освећење. Негде се практикује да икона стоји у цркви неколико недеља. Тек освећена икона се поставља у хришћански дом. Добро је да пред иконом стоји мањи сточић на коме би стајале све горе поменуте ствари и предмети. Испред иконе се обављају сви хришћански обреди и молитве у кући.

Кандило Кандило се постаља испред иконе. Пали се уочи, и на дан свакога празника и сваке недеље, а може горети непрестано. Кандило обично пали и одржава домаћица. У кандилу гори чисто сунцокретово уље, на чију се површину ставља специјални жижак за кандило. Кандило и пламен на њему симболизују светлост науке Христове и светлост живота светитеља пред којим се кандило пали. Истовремено подсећа, све у кући да и они треба да живе светлим и чистим животом. Они који имају у кући кандило знају какву непоновљиву духовну атмосферу уочи празника и недеље ствара дрхтави пламичак кандила. Нарочито се то урезује у детињу душу, и остаје као најдража успомена из детињства до краја живота. Та атмосфера је непресушна инспирација свим уметничким и песничким душама и многа велика дела су створена инспирисана том дрхтавом и незаборавном светлошћу и игром сенки домаћег кандила.

Чирак и свећа Без свеће се не може извршити ни један обред, ни молитва у кући. Чирак и свећа стоје на почасном месту у кући и пале се увек пред молитву. Домаћин пали свећу на следећи начин: Најпре се прекрсти, помене Бога и своју крсну славу,

целива свећу и пали је по могућству шибицом. Свећа за славу се гаси помоћу вина, а мања свећа дувањем, или се влажним палцем и кажипрстом стисне пламен и фитиљ који гори. Пламен свеће има исту симболику као и кандило.

Слово, анафорник, просфорник Је дрвени печат који се утискује у славски колач. Слово се, исто као икона, носи у цркву на освећење. На печату су урезана слова: ИС ХС НИ КА што значи Исус Христос побеђује.

Босиљак Босиљак је ароматична биљка, пријатног мириса, која се гаји у баштама и цвећњацима. Босиљак се набере сложи у букет (киту) увеже се у струку и осуши. Такав се чува преко целе године и износи се када свештеник свети водицу да њиме кропи укућане. Босиљак и његов пријатни мирис симболизују благодат Духа Светога

Кадioniца, жар и тамјан Кадioniца у дому је обично ручна, направљена од земље или метала, и има разних облика који су у складу са хришћанским духом. У кадioniцу се ставља жар од дрвета (од угља има непријатан мирис) и на жар се ставља тамјан који шири пријатан и благоухан мирис. Пошто у градовима често нема жара, потребно је набавити специјални брикет у колутићима који замењује жар и врло је практичан.

Кадioniца и жар у њој, симболизују нашу жарку љубав према вери и топлоту наше хришћанске душе. Мирис тамјана симболизује благодат Светога Духа. Кадioniца се употребљава приликом сваке молитве. Домаћин кади, држећи у десној руци кадioniцу и њоме чини знак крста Кади се прво старији па млађи. Кадioniца се такође држи на свечаном месту у кући.

Свето писмо - Библија Не може се у хришћанском свету замислити дом без Светог писма. На хришћанском Западу у свакој хотелској соби, крај узглавља, има Свето писмо, које стоји госту на располагању да може да, прочита један одељак из ове свете књиге и да се тако духовно окрепи. Нажалост, код нас Свето писмо, није баш честа књига у домовима. Зато треба настојати да сваки дом има ову књигу. На томе, наравно, треба највише да раде свештеници и црква. Нарочито због наше деце, омладине и будућности овог народа. Не може се разумети историја, философија, уметност, књижевност, музика, једном речју свеукупна цивилизација, без Библије. Библија или Свето писмо (то су називи за исту књигу), има не само културни, већ, пре свега, духовни, молитвени, религиозни и васпитни карактер. Да би млад човек лакше ушао у чудесни свет Библије, наша црква је штампала књигу "Илустрована Библија за младе", са којом се дух Светог писма лако разумева и брзо схвата. Зато је добро, да ову књигу има свака српска кућа, првенствено због деце и омладине. Иначе, Свето писмо је најсветија, највреднија, најстарија и најраспрострањенија књига у историји света, штампана и данас се штампа у милионским тиражима широм наше планете.

Молитвеник Молитвеник је обично мања цепна књижица, у којој су штампане молитве за разне прилике, потребе, и време у животу једног хришћанина Пожељно би било да ту књижицу има свака кућа Молитвеник стоји пред иконом. Када се обавља кућна молитва, из молитвеника се читају молитве. Чита их домаћин, а може и неко од млађих укућана са пријатним и умилним гласом. Док се молитве читају остали стоје, пажљиво слушају и моле се у себи. Важније молитве као што су: Оче наш, Богородице

Дјево, Пресвјатаја Тројице, Символ вере, Царју небесниј сваки хришћанин треба да научи напамет, и да их изговара и изван свога дома.

Домаћа молитва Поред заједничких богослужења у храму, у којима присуствују сви мештани једног села или града, сваки дом, свака породица, треба да има своју домаћу молитву. Јер породица је домаћа црква Добро би било, када би се те домаће молитве одржавале свако вече пре вечере, или, када породица полази на спавање, и свако јутро. Али, ако не сваког дана, обавезно је одржавати домаћу молитву уочи недеље и празника.

Како се обавља домаћа молитва? Домаћин стане пред икону пред којом је домаћица већ упалила кандило, иза њега стану сви укућани. Он се прекрсти, упали свећу, узме кадионицу са жаром, стави мало тамјана, окади најпре иконе, затим себе, своје укућане по старештву, и кадионицу предаје неком млађем који кади целу кућу. Онда домаћин или неко од млађих чита молитве из молитвеника, или одељке из Светог писма, или оне молитве које зна напамет: Оче наш, Богородице Дјево, Пресвјатаја Тројице итд. После завршене молитве домаћин говори: Наздравље молитва, а млађи говоре; Амин, Боже дај.

Лична молитва Поред заједничке молитве, сваки хришћанин има и своју личну, интимну молитву. Пре свакога посла, пре и после јела, увече кад се леже и ујутро кад се устаје, у невољи и у добру, увек се треба прекрстити и прочитати одговарајућу молитву, и искрено, из дубине душе, помолити се и заблагодарити Богу.

Пост Заједно са молитвом пост спада у најважнији садржај живота сваког хришћанина. Пост је, као што је познато, уздржавање од мрсне хране и прекомерног јела и пића. Међутим неједење мрсне хране није суштина поста. Најважнија одлика поста је уздржавање од рђавих и злих дела, затим чињење добрих дела и вежбање у врлини, праштању, скромности, смирењу, у обуздавању свих телесних страсти које разарају духовни живот сваког хришћанина. Значи, пост је не само телесно уздржавање, него и духовно. Црква је прописала четири поста годишње: Ускршњи или Часни пост, Петровски, Госпојински и Божићни. Ови постови се зову вишедневни, а једнодневни је пост сваке среде и петка, осим разрешених седмица (које се штампају у календару) и још: Крстовдан уочи Богојављења 18. јануара; Усекованије 11. септембра и Крстовдан 27. септембра У ове дане се не једе месо и маст, јела од млека и друго што је, мање вишепознато. Једе се, дакле, посна храна спремљена на уљу. Када неко жели да се причести, обавезан је да, седам дана уочи причешћа, пости "на води", значи без уља. Све што се спрема од биљних намирница, припрема се на води (куван пасуљ, кромпир, шаргарепа, грашак ишп.) и не запржава се. Велики Петак се, такође, обавезно, пости на води.

Овде је важно нагласити да, уколико слава падне уз пост, у среду или петак, или неки други посни дан, обавезно се спрема посна слава. Исто тако, уколико се обавља сахрана или даћа, спрема се посна храна, без обзира да ли се у тој кући пости цео пост. Неки верници посте само прву и последњу недељу поста, сматрајући да је то довољно. То је исто као кад би зидали мост преко реке, па озидали са једне и друге стране обале а средину оставили несаграђену.

САВЕТИ И УПУТСТВА

Завет Завет значи обећање. Заветовати се може сваки хришћанин, рецимо да празнује неког светитеља који пада у дан када му се нешто значајно, добро или лоше, догодило, када му је тај светитељ помогао. Заветовати се може човек да помаже сиротињу, да пости одређени дан или временски период, да даје одређени износ годишње прилога за добро своје куће и здравље својих укућана Хришћанин даје завет сам пред собом и пред Богом. Када се једном да завет, није добро да се обећање не одржи. Обично тада човека стиже казна. Наравно, заветовати се може само за неки позитиван посао. Не може се човек заветовати да убија, пљачка пали итд.

Аманет Аманет је завештање или тестамент. Аманет се оставља писмено или усмено. Обично то ради отац када умире. Он тада оставља својој породици извесне савете, упутства, жеље и наредбе. Све је то аманет. Аманет родитеља се у нашем народу дубоко поштује. То је када је аманет у складу са хришћанским моралом. Међутим, ако је аманет уперен против некога или на штету некога, он се не мора поштовати и испуњавати. Најбоље је тада, посаветовати се са свештеником.

Заклетва Заклетва није у складу са хришћанским моралом. Христос је рекао: "**Не куните се! Ваша реч нека буде да да и не не, што је више од тога од зла је**". Ово се односи на свакодневни живот човеков. Али има момената када црква одобрава заклетву. На пример, заклетва у војсци, свештеничка заклетва, заклетва на суду и сл. То је онда, када су у питању виши интереси једне заједнице, и тада у томе учествује црква на начин који је прописан и одређен.

Клетва Клетва или проклињање, није одобрена од стране цркве. Пре свега, што проклињање излази из душе која је пуна гнева и мржње, жеље за осветом, оправдане или неоправдане, свеједно. У Светом писму је речено: благосиљајте оне који вас куну. Увек се треба молити Богу за све људе, па и за своје непријатеље. Своје срце не треба тровати мржњом и осветом. Божија правда је увек достижна.

Врачање Црква од најстаријих времена најенергичније осуђује свако врачање и сваке враџбине. Врачање се увек врши помоћу злих духова ђавола Таквим примера има много у Светом писму. Свако сујеверје, празноверје, веровање у хороскоп, гатање у шољу, карте, длан, пасуљ, прорицање судбине, чини, црна и бела магија, разни пророци и пророчице, све то црква најоштрије осуђује и црквени канони предвиђају чак искључење из црквене заједнице, за оне хришћане који у томе учествују. Човек данас, опседнут разним недаћама, невољама, болестима и физичким и психичким, тражи лека свуда и од свакога Треба знати, да је црква неисцрпна ризница лекова, пре свега духовних и благодатних, и да има две хиљаде година дуго искуство како помоћи својим члановима. У богослужбеној књизи Требник постоје молитве за разне прилике и случајеве. Зато се у свакој прилици треба обратити својој цркви и од ње тражити помоћ. То знају чак и врачари и гатари, па и они шаљу народ у цркву да пале свеће, дају прилоге итд. Па зашто би се онда радило посредно, кад је боље обратити се директно своме свештенику и својој цркви.

Ношење медаљона, крстића, иконица Пошто је човек у овоземаљском животу изложен насртајима злих духова и сила, потребно је да поред вере коју носи у свом срцу и души, има и видљива хришћанска знамења и светиње као одбрану од злих сила.

Зато хришћани око врата на ланчићу носе, крстиће, медаљоне са ликом Господа Христа, мајке Божије или некога светитеља. Треба знати да се то не носи због моде и украса, него са дубоком вером, да светиња помаже и штити човека у свакодневном животу. Није хришћански носити велике крстове преко нападне одеће, који више делују саблажњавајуће и обесвећују цео смисао ношења крста и иконица

Поклоничка путовања хаџилуци Поред поштовања и одлажења на богослужења у свој месни храм или манастир, добро је, једанпут бар годишње, да сваки хришћанин посети неко свето место ближе или даље. Познато је да постоје велике светиње, где верници долазе на поклоњење. Код Срба су то: манастир Острог, Девич, Студеница, Жича, Хиландар итд. Поклоњење тим светињама је велико духовно освежење и велика потпора у животу сваког хришћанина. Зато треба што чешће, организовано или појединачно посећивати те светиње и поклонити се у њима. То је радио и наш свети Сава, посетио је сва места од Свете Горе до Јерусалима, и то у времену тешких комуникација, и тешких услова за путовање на такве даљине. Најбоље је ако се може посетити највеће хришћанско светилиште Јерусалим, када поклоник добије звање хаџије.

Однос верника према секташима и припадницима друге вере Српски народ је одувек красила верска толерантност. Са друге стране, Срби никада на силу нису прекрштавали друге народе и наметали им своју веру. Напротив, увек се гледало, да се према ономе, ко је друге вере, топлије и учтивije понаша, да не би осетио некакву нелагодност и непријатност међу православнима Али српски народ је због своје широке душе био често мета насртаја других вера, вероисповести, секти и верских заједница, који су се појављивали у данима великих духовних пометњи, недаћа и тешкоћа, који су настојали да Србе одврате од своје вере и да им наметну своје учење. То су пет векова радили Турци, а у најновије време то раде бројне хришћанске секте чије су централе на Западу.

Какав однос треба наш верник да има према секташима? Пре свега са њима не треба водити никакве расправе, нити се са њима препирати и свађати. Једноставно са њима треба избегавати сваки контакт и не треба узимати њихове књиге на читање, које они, често, бесплатно деле, будући да су финансијски веома јаки. Књиге њихове не треба читати јер, због недостатка веронауке, знање нашег народа о вери је недовољно, па се некоме може учинити како је учење неке секте боље од наше светосавске вере. Нема те вере, нити религије на свету, која српском човеку и српској души може пружити оно што пружа православна вера и наши леви хришћански обичаји. Све друго је неприродно и вештачко калемљење, које се губи већ у другом колону.

Однос верника према безбожницима Вера је моћ човекове душе тврдио је један велики француски философ. Није сваком човеку у довољној мери та моћ и способност подарена Као што неко нема слуха за музику, талента за сликање, дара за књижевност или неку другу уметност, тако неко нема довољно духовне моћи да верује у Бога. Зато невернике и безбожнике (они себе зову атеисти) не треба осуђивати, и са њима се препирати и свађати. Њима треба помоћи да ону малу искру способности за веру, без које није ниједно људско биће, распале и душу своју осветле пламеном љубави и вере. Према њима се треба односити као према својој браћи. Молити се Богу, да им Бог пробуди веру да би и они поверовали. А топлотом наше хришћанске душе настојати да

загрејемо њихову верски охладнелу душу да би и они били под окриљем Божијим и своје бесмртне мајке цркве православне.

Често се данас може чути, од појединих наших верника, како, ето, они не могу сада да уђу у цркву од оних који су до јуче гонили цркву, били неверници, и говорили против Бога. То не сме да говори прави и искрени православац и хришћанин. Нема веће радости за цркву и за Бога, када се неки грешник каје и поправља. Зато са радошћу морамо примати оне, који до јуче нису били у цркви, и треба да им помогнемо, да и они буду прави хришћани и деца Божија. Сваки хришћанин се мора молити Богу непрестано, да док има и једног Србина и човека, који је ван цркве и своје вере, да се врати себи и Богу, како би сви били заједно деца Божија и браћа међу собом.

КРШТЕЊЕ

Крштење је Света тајна којом човек постаје хришћанин и члан цркве. Само крштен човек има право на све остале тајне и обреде у цркви. Бројни су обичаји везани за ову Свету тајну, а ми ћемо овде изнети оно, што је верски потребно и исправно, и што је важно за цркву, почев од самог рођења детета

По правилу цркве, требало би да свештеник чита молитву породиљи у први дан када роди дете, затим у осми дан после рођења, када се детету даје име, и када постаје оглашени, и затим у четрдесети дан, када се врши оцрковљење детета (уношење у цркву). Међутим, прилике и околности су у пракси задржале само два момента везана за ову Свету тајну, а то су: знамење и крштење.

Знамење После неколико дана од порођаја, када мајка и дете изађу из породилишта, врши се знамење детета. Наиме, неко од млађих укућана, сродника или комшија, одлази код надлежног свештеника, са једном флашом за воду по знамење. Свештеник освети водицу, наспе у флашу, стави у њу један стручак босиљка, и даје детету име, које дете носи до крштења. То име се зове "име на знамењу". Ово се врши у спомен, када су малог Христа, однели у осми дан у храм и када је добио име. Водица у флаши се доноси кући, и по народном обичају та водица се додаје четрдесет дана у воду којом се купа дете, или све до крштења.

Крштење Чим дете мало ојача, после недељу две, може се извршити крштење. Црква препоручује да се крштење обави што пре, јер уколико би се десио несрећан случај, да дете умре некрштено, над њим се не може извршити опело. Крштење се врши у храму или у манастирима и црквама где има крстионица, а може и у дому родитеља. Пошто се код нас уобичајило да се дете крштава у дому, навешћемо овде шта је све потребно спремити за крштење.

Шта је потребно за крштење Најпре се кућа и просторија у којој дете треба да буде крштено, мора свечано опремити, јер је крштење велика и свечана Света тајна. Затим треба припремити чинију са водом, као за славу, босиљак, кадионицу, жар, тамјан и

свећу. Треба припремити и крсницу. Крсница је платно беле боје, величине од једног до једног и по метра, у које се дете увија после крштења. Од те крснице се потом детету сашије кошуљица, бенкица или јастучић за спавање. Обичај је у неким крајевима, да кад почне крштење, дете се завија у очеву белу кошуљу све док не буде крштено водом. Бела кошуља и крсница симболизују невиност, чедност и безгрешност, јер је бела боја символ чистоће духовне и телесне. Вода којом ће се дете крстити може се мало подгрејати, нарочито у хладним данима, да се дете не би прехладило. После крштења, воде се просипа на место где се не газе, или се излије уз неки калем или у цвеће у кући. Косица коју свештеник постриже при крштењу, ставља се у восак, па се и она ставља на неки калем, или се чува у кући као успомена на овај велики догађај у животу детета Свећа која се пали на крштењу, такође се чува у кући као драга успомена.

Мајка на крштењу Уколико се дете крштава пре четрдесетог дана, од рођења, мајка не може да присуствује крштењу, јер се жена четрдесет дана после порођаја сматра нечистом. Иначе, ако се крштење обавља после четрдесет дана, препоручљиво је и пожељно да мајка присуствује крштењу јер је то велики дан и за њено дете и за њу.

Време крштења Имајући у виду, да свечани догађај крштења прате обавезно и гозбе, дакле, припреме свечаног ручка, црква препоручује, да се крштења обављају у дане када се мрси, а у противном, ако се крштење обавља уз пост, обавезно треба спремати посну храну. Велики грех чине они родитељи, који за тако важан и велики дан и догађај свога детета, уз пост припремају мрсну храну, и тако врше јавну саблазан и навлаче проклетство на себе и своје недужно дете. Иначе, крштење се може извршити у сваки дан, и у свако доба дана и ноћи. Добро је уколико се може крштење обавити празником, и то пре подне "док напредује дан", и када свештеник заврши свету литургију, и када се причести, и добро би било да се и родитељи тај дан причесте, уколико није у оних првих четрдесет дана, када мајка не сме у цркву.

Кум на крштењу Поред свештеника који крштава, важан чинилац и важна личност на крштењу јесте кум. Кум даје име детету. Он је сведок крштења и духовни отац детета, које се крштава Зато кум мора бити православне вере, крштен, чистога и моралнога живота, мора бити пунолетан, дакле, телесно и духовно зрела особа, и да има физичку могућност да учествује у светој тајни крштења. Родитељи не могу бити кумови својој деци, а такође и монаси не могу кумовати на крштењу. Кум на крштењу се у име детета одриче сатане, и сједињује са Христом, чита, односно, исповеда символ православне вере у име кумчета Зато је његова дужност, да у даљем животу брине о верском васпитању свога кумчета. У нашем народу је због тога институција кумства на великој висини. Народ не каже узалуд: "Бог на небу кум на земљи".

Крштавање одраслих Из познатих разлога, у последњих неколико деценија, остало је доста некрштених особа у нашем народу. Данас, срећом, многи се интересују за своју веру и цркву, и желе да се крсте. Шта је важно када је у питању крштење одраслих особа? Важно је најпре то, да особа која жели да се крсти, жели то искрено и по слободној вољи. Затим, треба да се упозна са основним истинама своје вере, и да на своме крштењу она чита символ вере, а не кум, као код деце. Такође, треба да се припреми за крштење, тако што ће постити бар седам дана, и после крштења примити причешће. Одрасли такође треба да имају кума. Црква је снисходећи према одраслима, применила праксу, да се одрасли могу крстити и обливањем воде, а тамо где има

крстионоца и где се врши погружење, постоје свлачионице и специјалне беле хаљине у које се облаче одрасли.

Крштење у нужди Ако се деси, да дете у случају болести, дође у животну опасност, врши се тзв. крштење у нужди. То крштење може да изврши свака крштена особа на следећи начин: Дете се полије, или покропи водом и говоре се речи: Крштава се слуга Божји (име) у име Оца Амин, и Сина Амин, и Светога Духа, Амин, сада и увек и кроз све векове, Амин. То је формула крштења, коју после свештеник, ако дете остане живо не изговара, а све остале молитве и радње врши по поретку.

ВЕНЧАЊЕ

За овај радосни и свечани догађај у животу православних хришћана, везано је мноштво народних обичаја. Наравно, суштина Свете тајне брака, није у свадбеном весељу, већ, пре свега, у једном озбиљном приступу светињи брачне заједнице, која је темељ и основа породице, а тиме, и цркве и државе. У вези са овом светом тајном, венчањем и свадбом, изнећемо оно што је битно за цркву, православно веру и њено учење. Овде су важна два момента: предбрачни испит и венчање у цркви.

Предбрачни испит Двоје пунолетних, мушко и женско, који испуњавају све остале услове које црква прописује за склапање црквеног брака, најпре обављају предбрачни испит. Сама реч каже, шта је предбрачни испит. То је поступак, где црква испитује, да ли двоје кандидата за брак, испуњавају све услове које прописују црквени канони за склапање брака. Предбрачни испит обавља надлежни свештеник девојке. За испит младици треба да припреме: црквену крштеницу, мушкарац потврду од свог надлежног свештеника о слободном брачном стању. Родитељи могу бити присутни, а не морају, ако су спречени. О извршеном предбрачном испиту добијају потврду, коју предају надлежном свештенику младожење, на основу које овај може вршити венчање младаца. Ова потврда (записник) важи шест месеци. Предбрачни испит мора бити обављен на три недеље пре венчања, како би свештеник могао на три литургије у цркви, да огласи жељу кандидата за венчање, и да пита народ, да ли постоји нека сметња за њихов брак. Оглашавање се може вршити и на литургијама на празнике, и тада огласни рок од три недеље, краће траје.

Венчање За дан венчања или свадбу, у нашем народу је везан обичај свадбеног пира и весеља, али обзиром на велику светињу брака, овом се догађају и дану мора дати потребна озбиљност и хришћанско православно обележје. Код правих српских хришћанских домаћина, свечана сала, нека друга просторија или шатра, где се обавља свадбено весеље, украшена је православним симболима и српским знамењима У челу стоји икона крсне славе тога дома, и кандило, или икона Христа или Богородице, а може и икона светога Саве. Лево и десно српска тробојка са крстом и златним оцилима Икона и знамења опомињу на озбиљност и пристојност.

Молитва Пре него што сватови крену од младожењине куће по младу, треба обавити молитву. Домаћин упали свећу, узме кадионицу и жар, стави мало тамјана, окади икону, себе и младожењу и све сватове по реду. Затим се прочита молитва Оче наш, Богородице Дјеве, или нека друга молитва из молитвеника, помоли се за сретна пута и сретна венчања, за сложан и срећан живот младаца и тек онда се креће на пут по младу.

Испред свадбене колоне иде стари сват, то јест неко од младожењине фамилије, ујак или неки други сродник или пријатељ, који ће уједно бити са младожењиним кумом други сведок на венчању у цркви. Иза њега иде младожењин кум, а иза њих младожења са оцем.

Обручење Када се млада поведе на венчање иде се истим редом. Колона стаје пред црквом, а младенци, кумови и сви сватови са потпуном озбиљношћу, у тишини и пристojности, каква доликује дому Божијем, улазе у храм. Младенци, праћени кумом и старим сватом, одлазе право пред двери на олтару. Ту се врши обручење. Бурме и сам чин обручења симболизују верност. Младенци тада, на своју руку, четврти прст десне шаке, стављају бурму и не скидају је до краја живота Она их подсећа на завет верности који су дали у цркви пред Богом и свештеником. У току обручења, младенци, кум и стари сват, држе у рукама свеће, обично беле боје, као символ чистоте и невиности. Те свеће касније остају у цркви, а могу се понети и чувати као драга успомена на дан венчања.

Св. тајна венчања После обручења, младенци и кумови одлазе у централни део храма, и ту се врши света тајна венчања. На венчању се белом марамицом младенцима вежу десне руке, у знак вечите животне везаности, слоге и верности, узајамног помагања и љубави. Негде се млади купује платно за хаљину, и тада се то платно пребаци преко везаних руку марамицом. Та марамица се, такође, чува као успомена Младенцима се на венчању стављају венци на главу. Отуда и назив венчање. Венци симболизују целомудрени живот младенаца до венчања, и благослов цркве за њихов заједнички живот у славу Бога и својих ближњих. Вино које се даје младенцима, негде и кумовима, на венчању, симболизује догађај у Кани Галилејској, када је Христос са својом Мајком, Пресветом Богородицом и својим ученицима био на свадби и претворио воду у вино. Трократни опход око стола на коме стоји крст и остало што је потребно за венчање, симболише вечну везу супружника, јер круг значи вечно трајање, а трократно обилажење је у славу Свете Тројице, Оца и Сина и Светога Духа Брак који није склопљен на начин прописан црквом, за цркву није брак. Зато, деца из нецрквених бракова, за цркву су ванбрачна. Неки епископи и свештеници ускраћују причешће супружницима који живе невенчано. Зато је добро, да се данас, када је то слободно и могуће, сви они који се, из ма којих разлога до сад нису венчали, учине то, и тако себе уведу у списак правих и доследних православаца и хришћана.

Време венчања Црквена заповест хришћанима забрањује прављење свадбе уз пост. Јер, због свадбене гозбе, која је редовно мрсна, прави се јавна саблазан и грех. Такође, венчање и свадба се не врше у среду и петак, на Крстовдан 18. јануара, Усековање 11. септембра и Крстовдан 27. септембра. Венчање се не врши на Васкрс, нити светле седмице, јер тада су свечани дани који су посвећени славном Христовом васкрсењу, и никакво друго славље није примерено тим данима.

Место венчања Место венчања је искључиво храм. Али по одобрењу епископа, а на предлог надлежног свештеника, може се, у нужди, (због болести младе или младожење) извршити и у дому једног од њих. За разлику од крштења, где се може крштавати по неколико деце одједанпут, венчавати се могу само једни младенци.

Младенци Овај празник се празнује 22. марта, а посвећен је успомени страдања светих четрдесет Мученика Севастијских, који су за Христову веру пострадали 320. године. Сви ови мученици беху младићи, па је наш народ тај дан узео као празник у који млади

супружници (младенци) у своме дому примају госте, а ови им доносе поклоне и на тај начин им помажу на почетку њиховог брака и живота у брачној заједници. Младе домаћице тога дана дочекују госте у својој кући и показују своје умеће и спретност домаћице. Овде ваља напоменути да Младенци увек падају уз пост, јер Часни пост почиње обично почетком или средином марта, и зато свака гозба која се спрема овога дана, мора бити посна, ради здравља и напретка деце младих супружника.

КУЛТ МРТВИХ

Смрт По хришћанском веровању и учењу цркве, смрт је прелазак из овоземаљског привременог живота у небески вечни живот. Зато се сваки хришћанин целога свога живота припрема за тај прелазак. Сваки човек, још за живота, одреди место где жели да буде сахрањен, а када дође у старе године, он са својим укућанима или пријатељима припрема све шта је потребно за сахрану једног хришћанина

Самртна постеља Овако се у нашем народу зове место и сам догађај када се покојникова душа раздвоји од тела. Обично се може на основу тежине болести, и болесникова стања закључити и предвидети скоро смрт. Тада треба позвати свештеника да исповеди и причести болесника, да би се душа лакше растала од тела. Негде се сачувао обичај да се родбина и пријатељи са болесником пред смрт опраштају. Он њима опрашта њихове увреде и грехе према њему и обратно. Из народног искуства се зна, да душа покојникова који је исповеђен и причешћен, и који се опростио са својим најближима, лагано и тихо излази из тела, као птица из кавеза, и растеређена лети небеским просторима у царство небеско. Опраштање се врши на следећи начин: Болесник позове оне, за које сматра да се о њих огрешио, и један по један прилазе постељи.

Онда болесник говори: "Опрости ми, брате" (каже име, обично каже и који грех осећа на души). Овај скине капу, лагано се поклони према болеснику и говори: "Бог да ти опрости и овога и онога света".

Опремање мртваца Чим се самртник почне раздвајати са душом, почне, дакле, лагано издисати, припрема се свећа која се пали, и ставља изнад његове главе, или му се стави у руке. Свећу пали најближи и најдражи сродник. Оцу или мајци свећу пали син или кћерка итд. Свећа се пали на следећи начин: Онај који пали узме је, прекрсти се, целива свећу, пали је шибицом и говори: За покој душе мога (каже сродство и име). Бог да му душу прости. Остали присутни тихо, шапатам изговарају Бог да му душу прости, и крсте се. Свећа и њена светлост симболишу самога Христа који је светлост и који осветљава пут души свакога човека који у њега верује. У народу се сматра за велику казну и проклетство ако неко умре без свеће. Чим покојник испусти душу, приступа се припреми за укуп. Најпре се изврши купање, бријање и облачење покојника у свечано укупно рухо. Купање врши неки старији човек из комшилука или жена уколико је женско умрло. Обично се тело истрља влажним пешкирима, мушкарац се обрије, посеку нокти и обуче се ново одело, које покојник припреми још за живота. Тако опремљен покојник се поставља на сто у некој великој соби, или остаје у постељи у којој је преминуо, док се не припреми ковчег. Постави му се десна рука преко леве на грудима, и руке му се свежу марамицом, тањим пешкиром или дебљим вуненим концем; вежу му се ноге око чланака, и глава испод браде и преко темена, а очи му се склопе.

Припреме за сахрану Пошто од часа смрти па до сахране треба да прође 24 сата, покојник преноћи у кући, и око њега седе његови укућани или пријатељи, и дању и ноћу. Воде се озбиљни разговори, читају молитве за покој душе, и евоцирају лепе успомене на покојника. Ово се обично ради у селу пошто покојник преноћи у кући. У градовима ређе, јер тело покојника преноћи у капели. Сутрадан, један дан после смрти, обавља се сахрана. Рано, неколико комшија и пријатеља одлазе да копају гроб. Обичај је да нико од родбине не копа раку.

Родбина, пријатељи и комшије се одмах обавештавају чим неко умре, и заказује се тачно време сахране. Одмах се обавештава и свештеник који треба да изврши опело над покојником. Благовремено се штампају плакати и евентуално предаје читулл у новине. Пошто смрт, често може бити изненадна, домаћин или та кућа нису спремни брзо сами организовати погреб, пријатељи и комшије притичу у помоћ. Када се долази у кућу где је неко умро, изјављује се укућанима и родбини саучешће на следећи начин: Онај који долази, како кога сретне од родбине, у кући или дворишту, поздравља се са њим, ако су блискији, пољубе се три пута у образ и говори следеће речи: "примите моје искрено саучешће". Домаћи се захваљују, и одводе госте у собу где је покојник. Овај затим целива покојника или икону и крст, запали свећу, положи цвеће, одстоји мало поред одра и одлази у другу просторију за госте.

Опело У заказано време долази свештеник. Њега дочекује домаћин и води га у просторију где је покојник. Пошто свештеник узме потребне податке о умрломе, ковчег са покојником се износи у двориште, где се врши опело. У местима где има капела, сви долазе у заказано време на сахрану, и у одређено време се врши опело. Најпре се поделе свећице свима присутнима, које се упале и држе у току опела. За време опела, родбина стоји са десне стране ковчега, а ковчег је окренут тако да покојник гледа према истоку. Док траје опело влада потпуна тишина, и разуме се, потпуна озбиљност. Крст стоји чело главе покојника. Такође, чело главе поставља се мањи сточић на који се ставља жито, скувано као за славу. У жито се ставља једна свећица. Поред жита потребна је и једна флашица у којој је помешано вино и уље, (успомена на свету тајну јелеосвећења), којим се после опела прелива покојник.

На сточић се ставља и једна чаша са чистим вином и кашичицом, да свештеник на крају опела прелије жито. Ту се још ставља погача и тацна са медом. Погача симболизује самога Христа који је хлеб живота, а мед сладост раја и вечног блаженог живота.

Целивање покојника Када се опело заврши, најпре родбина, а затим сви остали целивају покојника или икону и крст који стоје на покојниковим грудима. Целивање се врши тако, што се полако прилази ковчегу, и кад се дође до њега, застане се, прекрсти и поклони, па се онда целива покојник, и тихо се каже: "Бог да му душу прости".

Погребна поворка Кад се заврши целивање, ковчег се затвара, али се не закива, јер се на гробу поново отвара. Одмах се ковчег диже на кола, или се носи на рукама. Формира се потребна поворка. На челу поворке иде крст са десне стране, а жито, вино и уље са леве стране. Иза крста и жита долазе литије барјаци и рипиде. Иза њих иду млађе особе које носе цвеће. Иза цвећа иде свештеник који успут пева одговарајуће посмртне песме. Иза свештеника носи се ковчег са покојником, чије су ноге окренуте напред, а иза ковчега иде родбина распоређена по степену блискости са покојником. Иза родбине иде народ. Од куће до гробља, стаје се два пута и чита се мали помен. Обично се стаје код раскршћа, или код неког места које је везано за покојника. Трећи помен се врши на самом гробу.

Спуштање у гроб Када се стигне до гроба, ковчег се спушта поред раке, дреше се руке, ноге и глава. Укопници, то јест људи који су копали раку, целивају покојника, и неко од ближе родбине. Затим се ковчег затвара, закива или заврће поклопац и спушта се помоћу конопаца у раку. Где је то обичај, свештеник прелије остатком вина и уља ковчег у раки, разбије флашицу о неку алатку којом је копана рака, узима груменчић од првог ископаног комада земље и баца на ковчег. Такође и присутни бацају по комадић земље, а негде се баца и понеки новчић говорећи: "Бог да му душу прости".

Освећење водиче После повратка са гробља свештеник код куће освети водичу у просторији где је покојник издахнуо, и где је лежао док је био у кући. Водича се освећује за здравље и напредак осталих у кући. Обичај је у неким крајевима, када народ долази са гробља, да се сачекује у дворишту, ту сви перу руке, узимају угљен од жара, па га праметну у рукама и пребаце преко себе. То је остало из времена када су Србијом харале заразне болести и на тај начин се по наредби грађанских власти вршила дезинфекција. То данас није обавезно чинити. Добро је, можда, припремити воду и пешкир ако нема чесма или купатило, да народ опере руке. Када са гробља стигну укопници, обавља се обично вечера за покој душе умрлога. За ту су вечеру везани

бројни обичаји. На њој се негде присутни служе житом, медом и погачом, а негде се то ради на гробу.

Што се тиче става цркве око опела и сахране покојника, за цркву је најважније жито, вино и сам чин опела. Опело је молитва у којој се свештеник моли за покој душе покојника, и за опроштај грехова његових које је као човек у животу учинио. Важни су помени који се врше од куће до гробља, јер је помен, такође молитва.

Сувишни обичаји Међутим, у неким нашим крајевима, за погреб су везани бројни сувишни, погрешни и штетни обичаји, који су често, чак и у супротности са учењем цркве. Тешко је, разуме се, у народу мењати такве обичаје, нарочито оне који су вековима присутни. Али у новије време, заводе се нови обичаји, који се лако могу мењати. Један од таквих је и куповина венаца за сахрану, затим даривање разним даровима свих који присуствују сахрани. И једно и друго изискује велике издатке, а потпуно је сувишно. Много би боље било, да се новац за куповину венаца преда домаћину, или тој кући, што би добро дошло у сношењу трошкова сахране. Такође се уобичајила велика и обилна припрема јела и пића за сахране, па се дешава, да, када се гости наједу и напију, сахрана се претвори у гозбу, и учесници се почну у пијаном стању недолично и неприкладно понашати, што је недопустиви грех према покојнику и његовој родбини. Против оваквих појава треба да се бори свештеник и сви озбиљни и богомољни људи у нашем народу.

Црнина и време после сахране У знак жалости за покојником, родбина од смрти почиње да носи црно одело. Жене црну мараму, а мушкарци црну кошуљу или флор. То се носи годину дана, и за то време родбина не учествује у весељима, не игра и не пева. Овде треба нагласити да се, без обзира, када се десио смртни случај у породици, обавезно слави крсна слава, на исти начин као и увек. Чак, шта више, потребније је, управо, славити обзиром да се у молитвама за славу молимо за покој душа наших умрлих сродника. Не треба у години дана после смрти покојника правити весеље у кући, свадбе, журке, игранке и сл. У свим овим случајевима и о свему што је везано за обичаје о сахранама, добро је посаветовати се свештеником, јер су обичаји различити у разним крајевима, па је овде немогуће поменути и указати да ли је неки обичај добар или није.

Трећина Сутрадан по сахрани, ужа родбина излази на гроб, где пали свеће за покој душе умрлога. Трећина се зове, јер је то трећи дан од смрти. На гроб се износи жито, вино, свеће, мед, погача, кадионица и тамјан. Негде се трећина обавља са свештеником који врши парастос или мали помен на гробу.

У неким крајевима, излази се на гроб у седми дан по смрти, или у прву суботу по смрти, и то се зове седмина. Све се врши исто као и на трећини.

Четрдесетодневни помен Од свих молитава за умрле које црква прописује после опела, најважнији је четрдесетодневни помен или парастос. По учењу цркве, у четрдесети дан после смрти, душа човекова излази пред Божији суд. Најбоље је ако се тај парастос врши тачно у четрдесети дан, а ако је немогуће, онда је добро у суботу која пада пре тога дана. Зашто субота? Субота је дан који је црква посветила мртвима, када се посебно молимо за покој њихових душа и када излазимо на гробља. За тај парастос се припрема жито и вино, мед и погача, кадионица и тамјан, и свеће које се пале на гробу и које присутни држе у рукама. Свештеник се позива да изврши парастос на гробу, или се доноси жито у цркву, па над житом свештеник врши парастос, а родбина

после тога иде на гробље, прелива гроб вином, носи освећено жито и служе се њиме на гробу.

За овај четрдесетодневни парастос, такође су везани бројни обичаји, међу којима је клање "душног брава". То не спада у црквене и верске обичаје. Под те обичаје се једино може подвести и оправдати, уколико је циљ клања да се нахрани сиротиња и сиромашни, као добро дело за покој душе умрлога. Све остало је чист пагански обичај везан за жртвоприношење.

Полугодишњица и годишњица После шест месеци и једне године, такође се могу вршити молитве, односно парастоси за умрле. Тада се, као за четрдесети дан припрема жито које освећује свештеник, излази се на гробље и пале се свеће и прекађује гроб. Парастоси се могу одржавати и чешће. Гозбе и остало није црквени обичај.

Задушнице Четири пута годишње црква је прописала посебне дане који су посвећени молитви за умрле. То су задушнице: у суботу пред Месне покладе зимске задушнице, субота пред Духове летње задушнице, субота пред Михољдан михољске задушнице и субота пред Митровдан јесење или митровске задушнице. Тада се излази на гробље, обавља се парастос или помен, освећује се жито, прекађује гроб, пале се свеће за покој душа умрлих сродника и пријатеља и уређује гроб.

Гробља Гробља су места где се сахрањују наши умрли сродници. Дужност хришћанска налаже, да се у молитвама сећамо наших покојника, да се молимо Богу за покој њихових душа, палимо свеће, држимо парастосе и помене, подижемо им обележја на гробовима (споменике) и да њихове гробове држимо у пристојном и уредном стању. Нажалост, ни један народ нема тако немаран однос према гробовима својих сродника као Срби. Да би се ту ствари поправиле, треба заједно да ради и црква и држава. С друге стране, у појединим нашим крајевима се иде у другу крајност. На гробљима се подижу скупочени споменици, капеле новокомпоноване архитектуре, које више личе на викендице у којима имају фрижидери, телевизори, кревети итд. То је ружан обичај. Споменик треба да буде скроман са хришћанским обележјем у облику крста. Живот на земљи је кратак и споменик не може симболисати вечност и везаност за земљу. Много је важније сећати се својих умрлих у молитвама, чинити добра дела за покој њихових душа, помагати сиротињу, давати прилоге црквама, болницама, домовима за незбринуту децу и другим хуманитарним установама.

Кремација Важно је напоменути, да спаљивање мртваца није хришћански обичај. Црква крајње снисходећи, према родбини покојника, одобрава опело над оним који ће бити спаљен. Кремација или спаљивање је велики грех пред Богом.

Самоубиство Самоубиство је највећи грех, јер самоубица нема прилику да свој грех окаје. Некада се самоубице нису сахрањивале на гробљима. Црква лишава самоубицу права на хришћанске посмртне почести. По дозволи архијереја само се може обавити кратак помен на гробу самоубице, и то не на дан погребља.